

ÚJ IDŐK

SZERKESZTI
HERCZEG FERENC

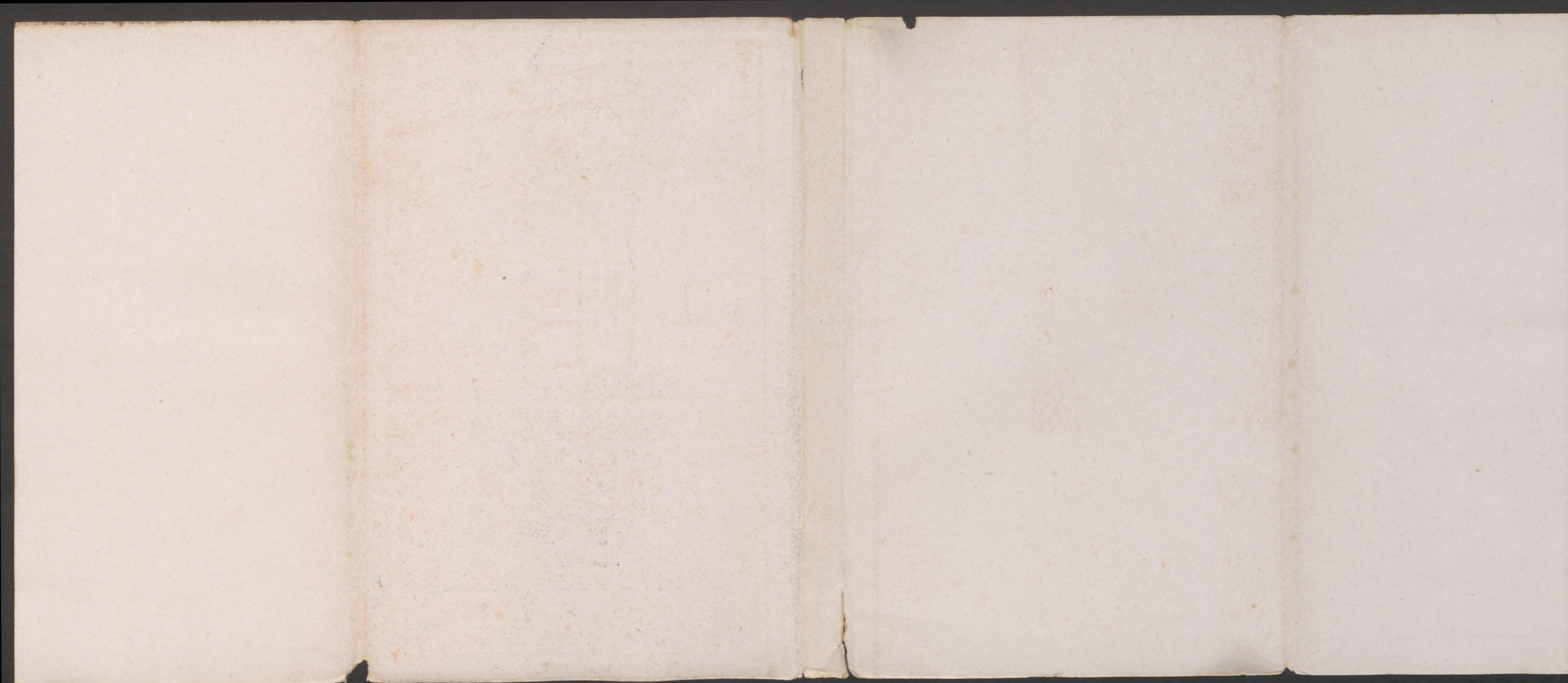
A magyar családok
képes irodalmi heti-
lapja

Kiadóhivatal: Budapest,
VI., Andrássy-út 16.

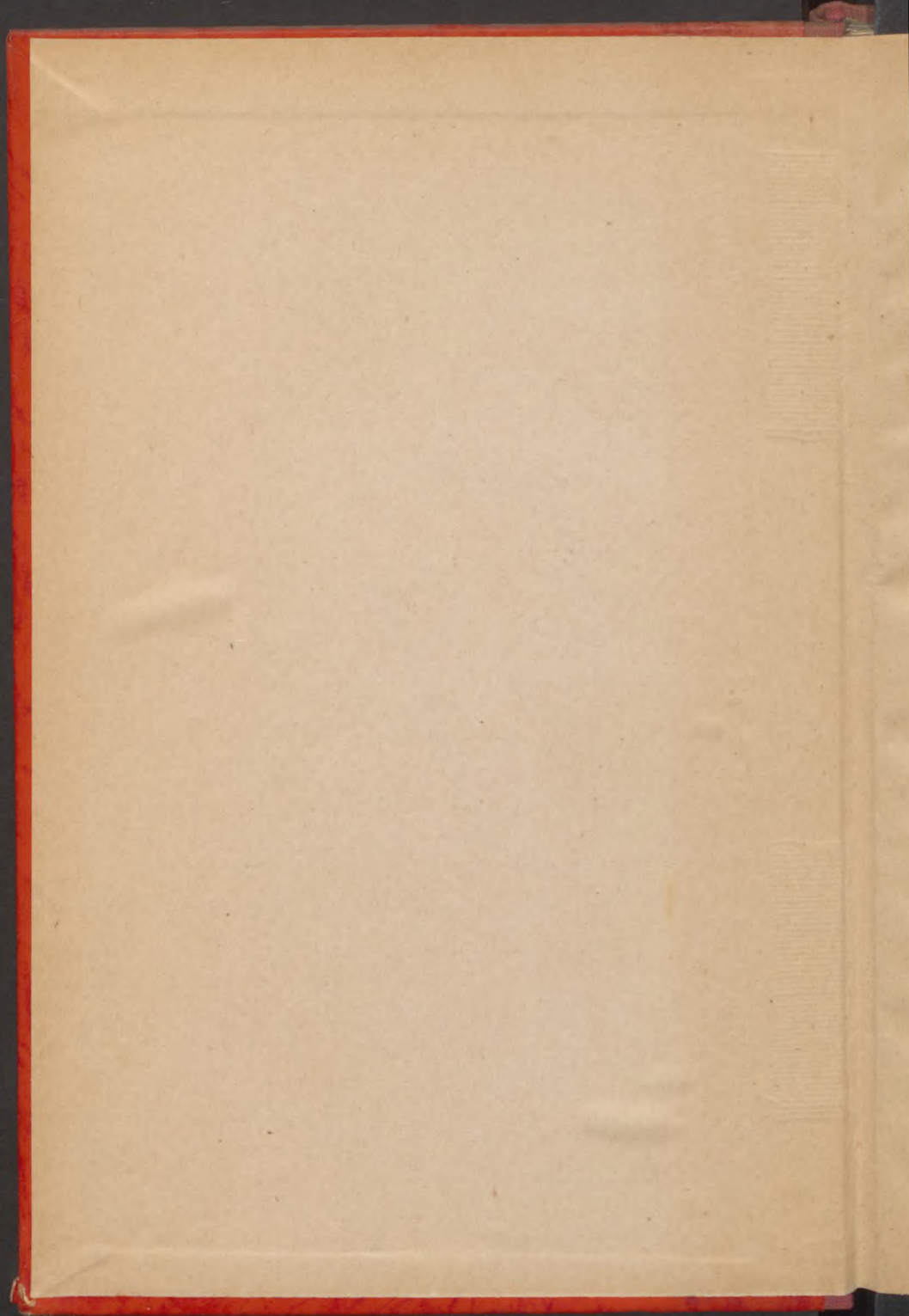
HERCZEG FERENC

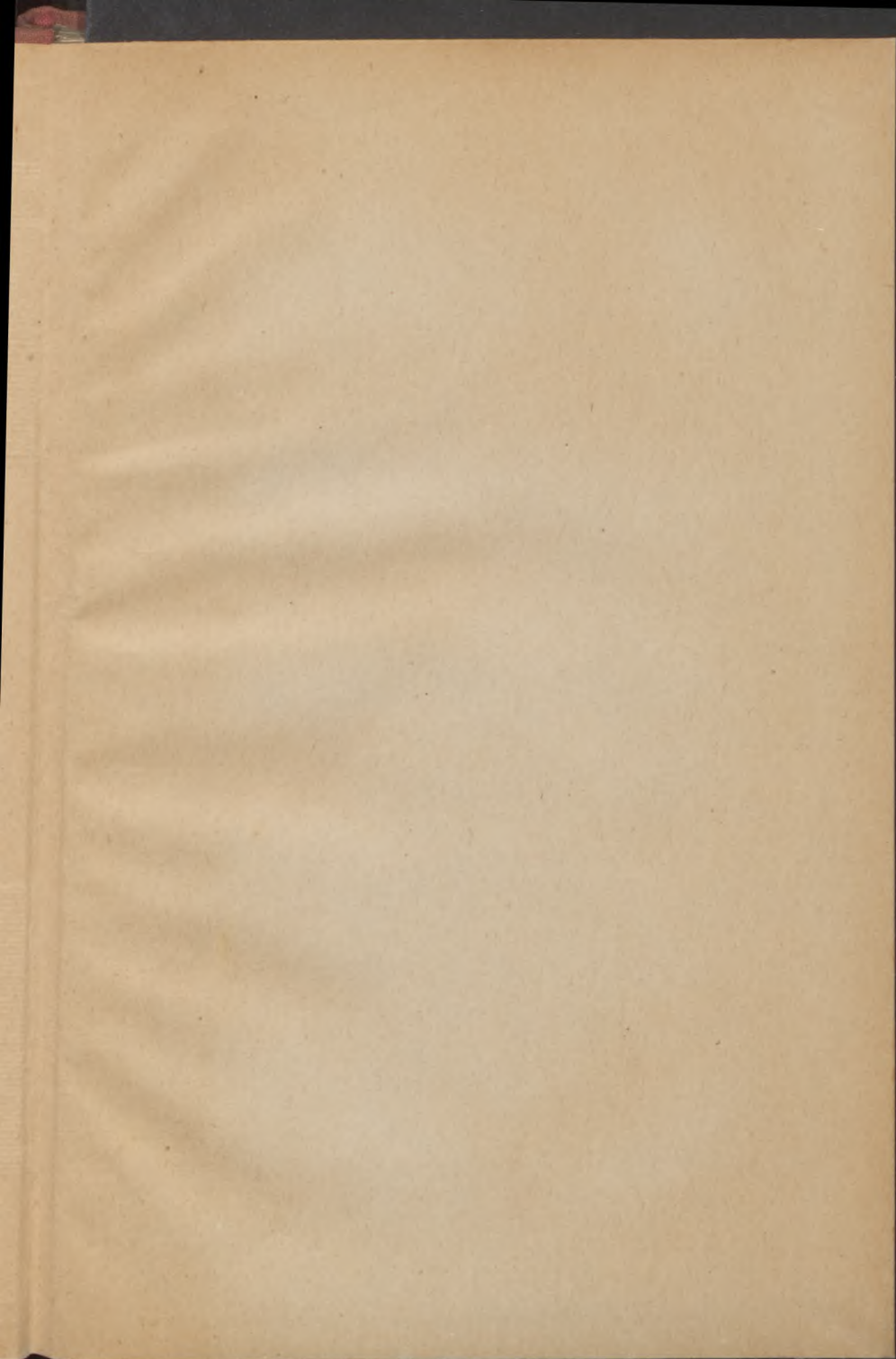
M
149923

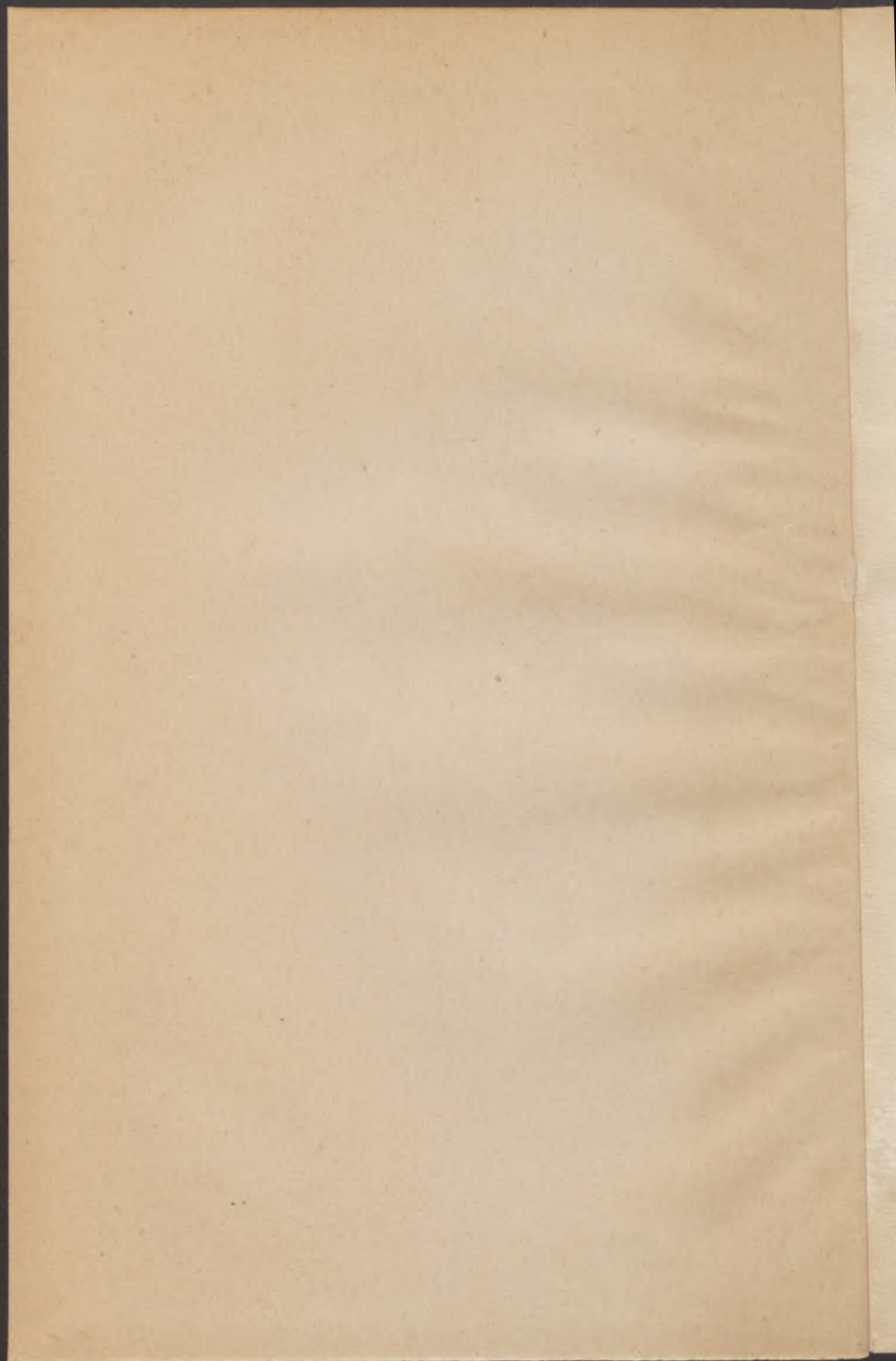
FECSKE
ÉS
DENEVÉR

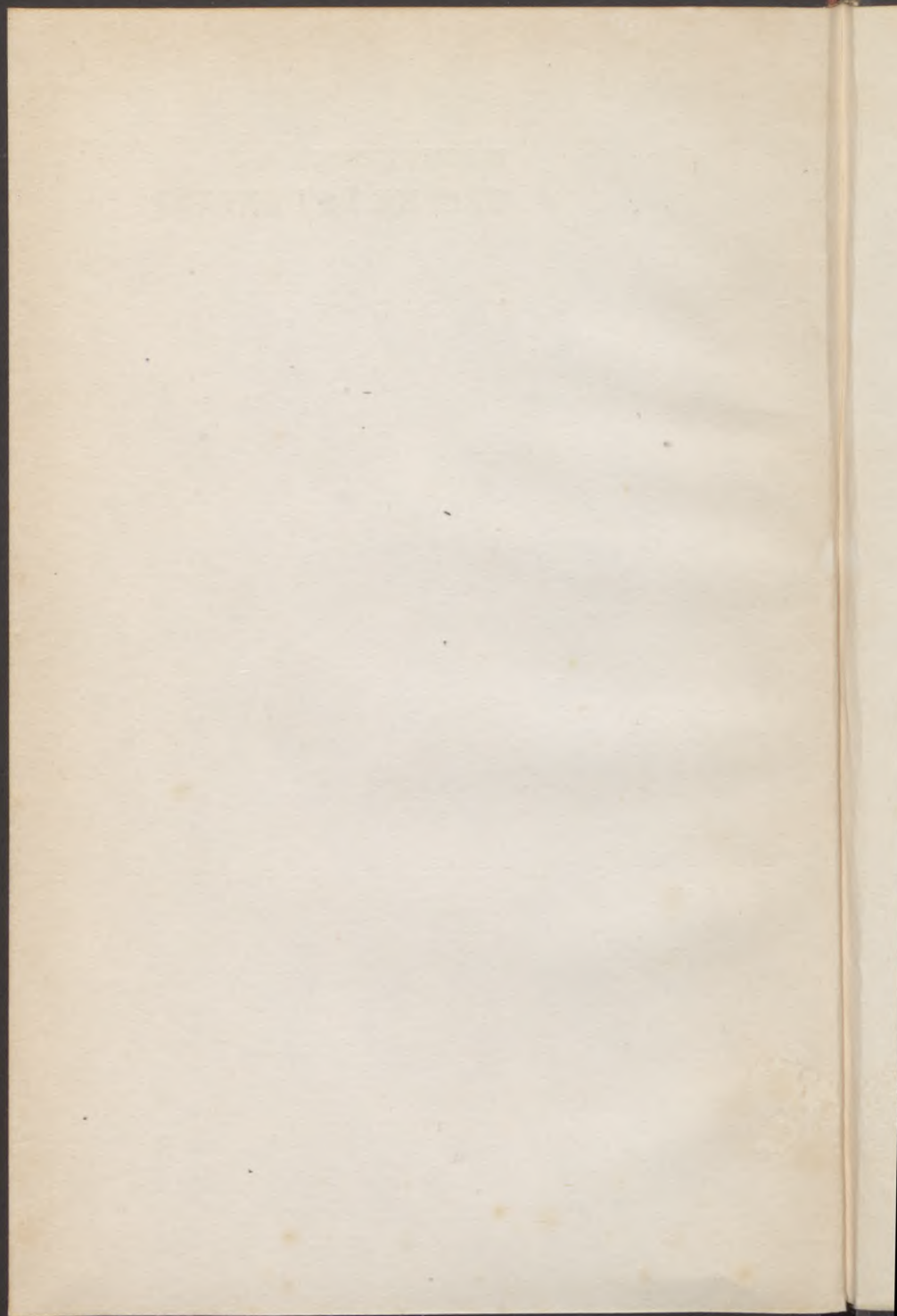

HERCZEG FERENC

FECSKE ÉS DENEVÉR

FECSKE ÉS DENEVÉR

HÁROM FELVONÁS

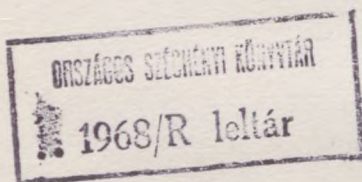
IRTA
HERCZEG FERENC

ÚJ IDŐK IRODALMI INTÉZET R. T.
KIADÁSA BUDAPEST

FENNTARTUNK MINDEN JOGOT, AZ ELŐADÁS,
A FORDÍTÁS, A ZENESÍTÉS ÉS FILMESÍTÉS JOGÁT IS
SZINPADOKKAL SZEMBEN KÉZIRAT

COPYRIGHT BY
UJ IDŐK IRODALMI INTÉZET R. T.
BUDAPEST, 1944.

M149-923

Felelős kiadó : Gáspár Jenő irodalmi igazgató

Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt, Budapest, VII., Erzsébet-kt 5/7

SZEREPLŐK :

HAJDU ANCI.

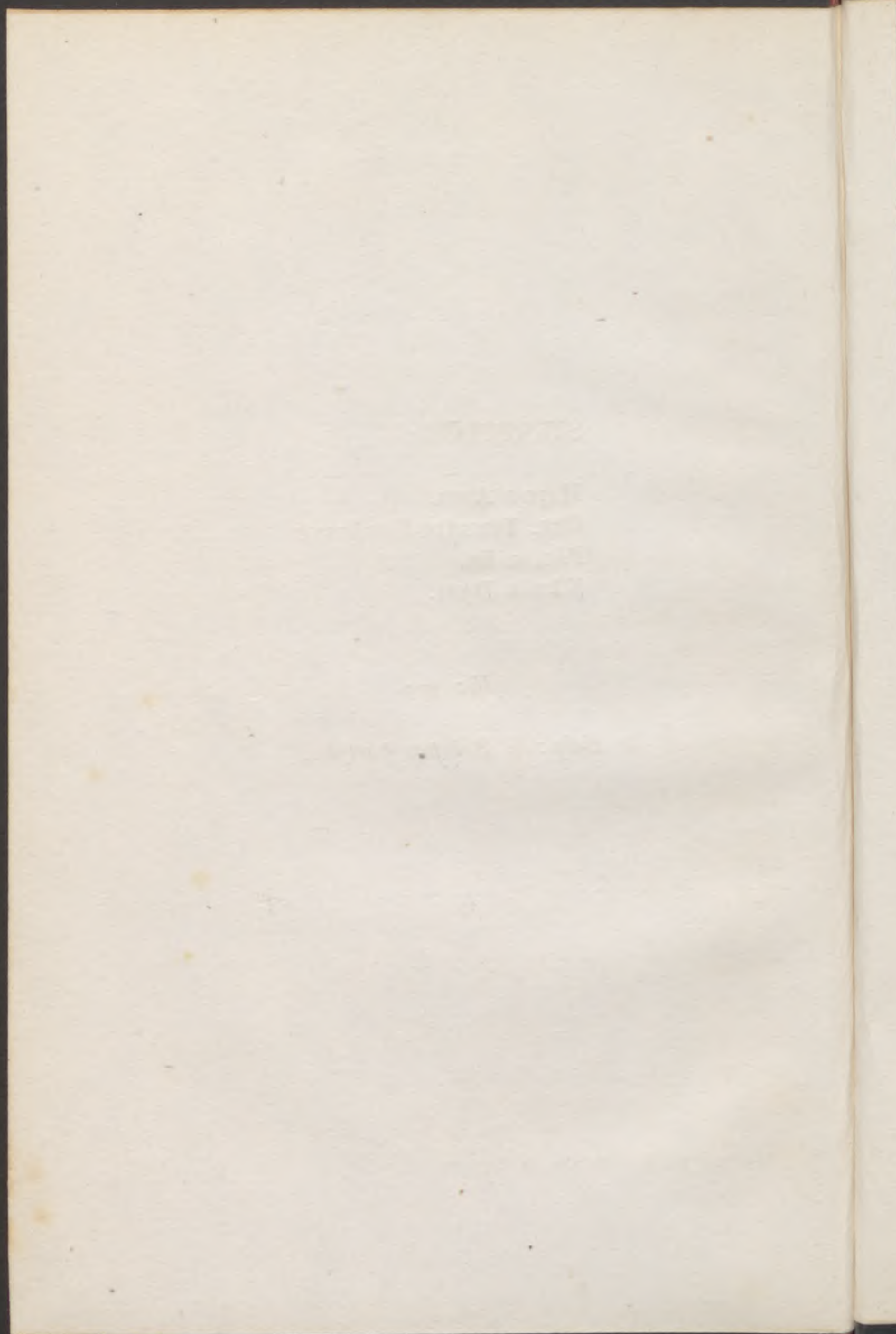
ÖZV. TUSNÁDI-KOVÁCSNÉ.

PÁL, a fia.

KÁDÁR DANI.

Idő: ma.

Hely: a Balaton partján.

I. FELVONÁS.

Fiatalkor. A vékony fatörzsek a háttérben rostélyt alkotnak. A fák közt kilátás a tó tükrére. Épület nem látszik. Balközépen, szemben a nézővel, támlás pad; nem kerti, hanem erdei pad. Verőfényes reggel.

Pál, jóképű, kissé lányos arcú fiú, elegáns vászonruhában, kalap nélkül. Jegyzőkönyvet és ceruzát tart a kezében, verset ír, láthatóan nehezen megy, az ujjain skandál, rímet keres, a következőket inkább gondolja, mint mondja: Halál — valál . . . Nem! Halál — talál — igen: a halál talál, rámtalál, rád talál, mindenkit megtalál: . . . Jegyez. Halál kapál — nem, halál nem kapál, örömmel halál kaszál! Jegyez.

A jelenet kezdete óta motorkerékpár pöfög a szín mögött, a hang közeledik, majd hirtelen megszakad.

Dani, szűk overallban, autófőkötővel, nagy színes szemüveggel az orrán belép. Megpillantja Pált, meghökken, megáll, majd pierrot-léptekkel a padhoz oson és Pál mellé ül. Maga elé vigyorog.

PÁL föltekint, a könyvet zsebreteszi.

DANI. Ki vagyok én?

PÁL. Köszönni te nem tanultál, szép maszk?

DANI. Kérem, azt is lehet! Jónapot, guten Tag, buon giorno, bon jour — sőt ha megengeded: dobar dan! Ezekből tetszés szerint választhatsz. De most ne kertelj, hanem mondd meg: ki vagyok én?

PÁL. Ez az, szép maszk, amire én egy cseppet sem vagyok kíváncsi.

DANI. Pedig Platon szerint a kíváncsiság minden kultúra kezdete. A közömbösségből úgy nő ki a barbárság, mint trágyából a mérges gomba. Ezt fontold meg és törd egy kicsit a fejedet: ki vagyok én?

PÁL. Azt hiszem, egy elvetélt humorista, mégpedig a neveletlen fajtából.

DANI. A neveletlenség relatív fogalom. Ami a hozzád hasonló vidéki csiszliknél neveletlenség, az Napóleonnál vagy Julius Caesarnál vagy mondjuk én nálam jogos önérzet.

PÁL. Ügylátszik, az örökös motorpöfögés mégis nagyon összerázza az agytekerceket!

DANI, *más hangon*. Nyertél öregem! Feladom a gorombasági versenyt! *Leveszi a szemüveget.*

PÁL, *nevet*. No nézd! Hát te vagy? Kádár Dani! Az öreg Dani! Még mindig a régi szélkakas.

DANI. Te is jó pofa vagy, komám, ha nem fékezem le a humoromat, két perc múlva már a szarvadra kapsz, mint a sevillai bika.

PÁL. Mikor utoljára találkoztunk, még ifjúsági vezér voltál. Igaz?

DANI. Ma is az vagyok, ha túl is vagyok a tavaszi zsendülés korán... Az ifjúság nem esztendő, hanem elvek kérdése.

PÁL. Ezt jó tudni. Majd ha egyszer kopaszodni kezdek, hajnövesztő szernek kölcsönkérem az elveidet. Dehát mondd csak, mi van veled? Valamikor jogász voltál... Most ügyvéd vagy?

DANI. Igen, körülbelül... Tudod inkább ügyvéd-jelölt, az ügyvédit még nem értem rá letenni. Nálam nem is fontos! Kibéreltem az öreg Vágner Konrádot, valamikor híres fiskális volt Pest-Budán, de most már gyöpösödik az esze és egész nap a kávéházban sakkozik... Hát én tartom üzemben az irodát, az ő neve alatt, de a saját számlámra, — az öregnek fixumot fizetek.

PÁL. Aztán mondd csak, hogy vetődtél ide?

DANI. A saját motorkerékpáromon, százas átlaggal. Egyenesen a bakonyi táborból jövök.

PÁL. Bakonyi tábor? Az miféle csoda?

DANI. Kilenc vászonsátor az erdei tisztáson. Az Excelsior Turista Klub nyári tanyája. Nagyonbrészt egyetemi népek — aszisztensek, adjunktusok, — mondhatom: fenemód modern gyerekek.

PÁL. És azon kívül, hogy modernnek, mit csinálnak egész nap az erdőben?

DANI. Fürödnek, napoznak, esténként gramofonra táncolnak, holdvilágban sétálnak... Szóval mindig akad mulatság.

PÁL. Mindig mulatni: kábítóan unalmas lehet!

DANI. Nono, vannak ám hölgyeink is! Mégpedig igen jóvérű macskák. Egész nap shortban járnak, tele-szívják magukat napfénnel, este csak úgy szikráznak a felgyülemlett villamosságtól.

PÁL. Szóval kokottok?

DANI. Kokottok? Azok már csak a vidéki fantáziában élnek. A pesti gyerek, ha tart magára valamit, kizárólag csak tisztességes nővel kezd ki.

PÁL. Nagyszerű! Az erény lekonkurálta a bűnt?

DANI. Ugyan kérlek, az olyan szó, mint *erény* és *bűn* nem egyéb, mint penészes maradék a *fin de siècle* korából. *Kiveszi a jegyzőkönyvét.* Hát veled csevegni igen üdítő, komám, de nekem komoly dolgom is van. Te, meg tudnád mondani, hol kapok én gramofon tüket és cocktailhez való gint?

PÁL. Ezen a vidéken sehol — legalább a józan ész szerint nem — de azért próbáld meg Angyelkovics boltjában, szemben a kálvinista templommal, ott néha bolond meglepetések érik az embert.

DANI, *jegyez.* Angyelkovics — kálvinista templom... *Hirtelen méreggel felfortyan.* Ördög abba az Excelsior-bandába! Mindenhová engem szalajtanak! Lala önagságának ricinus olaj kell, Andor komának elszakadt a nadrágtartója — »siess Dani lelkem, a városba, hiszen csak harminc kilométer« Én vagyok a trógerjük és konflislovuk... És van pofájuk, hogy még virágos kreton is velem akarnak vétetni... Masamód vagyok én? *A jegyzőkönyvbe pillant, nyugodtan szól:* Hanem van itt még egy komissióm. Ismersz te egy Hajdu Anci nevű tyúkot?

PÁL. Tyúkokkal nem-igen tartok személyes nexust. Hajdu Anci önagságát azonban ismerem. Itt lakik az özvegy kasznárnénál. *Szünet.* Titok, hogy mi dolgoz vele?

DANI. Dehogya is titok! Nőügyekben nincsenek titkaink. Hol vagyunk már attól! Ancival az a dolgom, hogy először neki kell megvennie a virágos kreton, azután meg el kell vinnem önagságát a bakonyi táborba.

PÁL. A shortos macskák táborába? Azt hiszed elmegy?

DANI. Miért ne jönne? Tavaly is velünk volt. Jó kis pofa az! Te, ha az egyszer nekiereszti az agarakat — *nyelvével csettint*. Mondhatom, fölé egy ördögfiókával!

PÁL. Hát ne fáradj a kasznárnéhoz, várd meg itt, tizenkét órákor erre megy a strandra...

DANI. Ez biztos?

PÁL, *fölnyenesen*. Egészen biztos. Minden nap együtt strandolunk.

DANI, *sandán nézi*. Affenét? Szóval öngysága most téged főz... Hát akkor persze nem tudom, hogy leszünk a Bakonnyal. Mert ha neki kiadós flörtje akad, attól csendőrszuronyokkal sem lehet eltiltani... *A karóráját nézi*. Hanem tudod mit mondok? Én most mégis berobogok Angyelkovics mesterhez, beszerezem a beszerzendőket, tizenkettőre megint itt lehetek... Meglátom, mit kezdhetek Ancival. Te addig fogd itt, hogy el ne kerüljük egymást...

PÁL, *mosolyogva*. Jó, majd fogom.

DANI, *indul, majd visszafordul*. Igaz, — tudod te, mi az a Tusnádi contra Tusnádi?

PÁL. Tusnádi az én becsületes nevem.

DANI. Jó, jó — de volt az irodánkban egy híres per: Tusnádi contra Tusnádi. Mikor még afféle jogi ebihalacska voltam. Valami botrányper lehetett... Éppen tegnap voltak a kezemben az iratok, de nem értem rá elolvasni... Tudsz te arról?

PÁL. Másféle Tusnádiakról lesz szó. A mi családkban nem szoktak pereskedni. És jegyezd meg magadnak: botrányper nálunk teljesen kizárt dolog.

DANI. No jó, hiszen nem is mondom... Arról jutott eszembe, hogy mostanában vettem át az öreg Vágner periratait, köztük volt a Tusnádi contra Tusnádi is... Ott fekszik az íróasztalomon, de még nem értem rá belenézni... Én útközben régi jogi eseteken szoktam kérődzni, — de ez az egy valahogy kiesett a koponyámból, pedig annak idején magam is dolgoztam benne.

PÁL. Az édesanyám jön!

TUSNÁDINÉ, *még fiatalos asszony, kissé alapítványi-hölgy módon öltözködik, kalap nélkül, kesztyűs kezében sétapálcával, balról jön. Téged kereslek, Pál!*

PÁL. Parancsol, édesmama?

TUSNÁDINÉ, *Danira tekint. Á, ismerőssel találkozót?*

PÁL. Bemutatom Kádár Danit... Egyetemista koromban klubtársak voltunk a MAC-ban.

DANI, *mereven nézi Tusnádinét.*

PÁL. Mi van veled? Kuka lettél?

DANI, *észbekap, majd a boltosságát rutinos udvariasságával szól: Roppantul örülök a szerencsének, nagyságos asszonyom! Annyi szépet hallottam már a nagyságos asszonyról! Engedje meg, hogy megragadjam az alkalmat és gratuláljak a kedves fiához, az én régi jó barátomhoz. Igazán ritka fiú! Tetőtől talpig úriember! Neked is gratulálok, Palikám, a mamád önagságához! Ritka az ilyen mama! De már rohannom kell... Remélem, máskor is lesz szerencsém... Távozában visszatekint Tusnádinéra, majd eltűnik a baloldalon.*

TUSNÁDINÉ. Ki ez a furcsa szerzet?

PÁL. Egy motorbiciklista, azon kívül semmi, vagy alig valami.

TUSNÁDINÉ. Miért mondja, hogy hallott rólam? Te beszéltél neki?

PÁL. Soha egy szót. De az ilyen alak szereti olcsón lekötelezni az embereket, és neki semmi sem olcsóbb, mint a hazugság.

TUSNÁDINÉ. Nem rokonszenves ember és nem is neked való társaság. Különben tudod miért jöttem utánad? Meg akarom kérdezni, miért nem voltál ma a templomban? Hiszen tudod, milyen nap van ma?

PÁL. Olyan nap, mikor az Ursten is szívesebben látja az embereket az akácos ligetben, mint a pinceszagú kápolnában.

TUSNÁDINÉ, *meghökkenve méri végig*. Mi van veled Pál? Történt valami? *Szünet*. Vársz itt valakit?

PÁL, *dacosan*. Igenis várok valakit.

TUSNÁDINÉ. Te ideges vagy?

PÁL. Szó sincs róla. Honnan veszi ezt, édesmama?

TUSNÁDINÉ. Lehet, hogy tévedek. Ujabban nem tudok belőled kiokosodni.

PÁL. Úgy hírlík, a legeggyűgyűbb ember is több líkra jár, mint Hamlet fuvolája.

TUSNÁDINÉ. Te azt a lányt várod, úgy-e?

PÁL. Hát igen, azt a lányt.

TUSNÁDINÉ, *szelíden*. És mondd csak, mi értelme annak?

PÁL. Minek?

TUSNÁDINÉ. Nagyon jól tudod, miről beszélek. Arról, ami köztetek szövődik.

PÁL. Nincs semmi értelme. Nem is szükséges, hogy mindennek értelme legyen a világon. A nap süt, a pintyőke énekel, a bodzafa virágzik, — ennyi az egész. Semmi értelme.

TUSNÁDINÉ. Mindig azt képzeltem, egykor majd én foglak bemutatni annak a fiatal nőnek, aki méltó az érdeklődésedre.

PÁL. Édesmama, jó volna ha megbarátkoznék a gondolattal, hogy én már kikerültem az ovodából.

TUSNÁDINÉ. Neked pedig jó volna, ha nem felejtened el, mivel tartozol a névnek, amelyet viselsz és mivel tartozol anyádnak.

PÁL. Sem a név, sem az édesmama nem fog rövidséget szenvedni.

TUSNÁDINÉ, *rövid habozás után*. Mondd csak, nincs kifogásod az ellen, hogy megismerkedjem azzal a bizonyos Ancival?

PÁL. Én tőlem lehet. *Szünet*. De bizonyára tudja édesmama, ha egy fiatalember anyja keresi egy urilány ismeretségét, abból a pletykák bizonyos következtetéseket szoktak levonni.

TUSNÁDINÉ. Nem *keresem* az ismeretségét, majd véletlenül találkozom vele. Mondd csak, hány órára beszéltétek meg a mai légyottot? Mert hiszen megbeszéltétek — nem?

PÁL *dacosan*. De igen, megbeszéltük. Tizenkét órára itt lesz.

TUSNÁDINÉ. Akkor még elkísérhetsz a malomba. Megígértem, hogy új kötést adok a kis beteg karjára.

PÁL *az óráját nézi*. Hát hiszen elkísérhetem... Ketten jobbra el.

A bokrok közül fütty hallatszik, mely a sárgarigó füttyöt utánozza.

DANI *keresztültörtet a bokrokon, egyszerre mérgesen felkiált*: Ejnye, hát nem a pofámba csap a gyalázatos?

Megkarmolt arcát tapogatja. Ki kell írtani minden galagonyát és rekettyét!

ANCI *a bokrok közt*. Nem galagonya, nem is rekettye, hanem akác.

DANI, *türelmetlenül*. Hát akkor bujj ki akácaid közül!

ANCI, *megint füttyent, azután kilép*. Elment Tusnadiné? *Faágat hoz a kezében, melyet a következők alatt a bicskájával meghámoz és megfarag.*

DANI. El, el! Dehát csak nem félsz attól az aszszonyságtól?

ANCI. Én félni? Félrebeszélsz! Legközelebb meg is fogok vele ismerkedni — de azt még elő kell készíteni . . .

DANI. Örülök ám, hogy véletlenül elcsiptelek. Reggel átfésültem utánad az egész falut, de senki sem tudott útbaigazítani. Tudod, hogy nagyszerű színben vagy? Csinosabb mint valaha.

ANCI *anélkül hogy ránézne*. Áh, márkí úr, ne kényyszerítsen pirulnom, én csak egy egyszerű pórleányka vagyok.

DANI. Mondhatom, nem kerülne nagy önmegtagadásomba, hogy megcsókoljalak.

ANCI *szárazon*. Hát azt pedig nem ajánlom, mert nem is álmodtál még olyan pofonról, amilyennel én szolgálhatok. Te ló!

DANI. Nőieségből egyes! Hanem azért kedvesebb is lehetnél. Száz as átlaggal vágattam ide, csak hogy veled találkozzam.

ANCI. Föltétlenül szükséges volt, hogy mi ketten találkozzunk? Én ezt nem látom be.

DANI. A bakonyi táborból küldtek hozzád követ-ségbe . . . Tegnap nemzetgyűlés volt a Hangya forrásnál

és határozatba ment, hogy jöjjenek érted és vigyelek a Bakonyba . . . Mert akárhogy vesszük is, nélküled nincs igazi élet az erdőben. Megeszi őket az unalom, már amennyit a bakonyi szúnyogok meghagytak belőlük.

ANCI. Hát édes komám, az útid kárbaveszett, engem hat ilyen ökör sem tud a Bakonyba vinni. Végeztem azzal a bandával.

DANI. No ne —! Megbántott talán valaki?

ANCI. Nem, csak unom őket. Alaposan, sőt mondhatnám halálosan. Nem bírom az olyan embereket, akik mindig szellemesek. Szárazon és vizen, rogyásig szellemesek. Ha azt kérdelem egyiktől; milyen nap van ma? — akkor biztosan azt mondja: amilyent parancsolsz! *Komor arccal.* Lehet ezt kibírni?

DANI. Komoly az, hogy nem jössz?

ANCI. Utolsó szavam!

DANI. Úgy? — Hát Ancikám, én nagyon jól tudom ám, mi a te bajod.

ANCI *főlneszel.* Mi a bajom?

DANI. A gyerekek a táborban igazán nem tehetnek arról, ami veled tavaly történt.

ANCI *harciasan.* Ne kertelj, kérlek, hanem beszélj őszintén — ha ugyan tudsz.

DANI. Ha csak őszinteség kell, az az én specialitásom. Bécsben egyszer olyan őszinte voltam, hogy a rendőrség kiutasított. Hát nézd, neked tavaly a táborban furcsa kis kalandod volt, de arról nem tehetnek a gyerekek. Ott volt az a bizonyos úriember, a krakói aszisztens vagy magántanár . . . Valami hercegi neve volt, de nem herceg . . .

ANCI. Lichnovszky!

DANI. Persze, Lichnovszky! A lányaink úgy néztek fel rá, mint valami félistenre. Nem tehetek róla, de én utálom a félisteneket... Hát én ott megtudtam valamit. *Hirtelen elhallgat.*

ANCI. Halljuk, halljuk, mit tudtál meg?

DANI. Elmondjam? Hát én bizony elmondom! Talán jobb is, ha tisztán látod a helyzetet... Te a Miskolczy ikrekkel laktál közös sátorban, Katóval és Pannival... Augusztus tizedikén hazatelegrafálták az ikreket — megjegyeztem a napot — valami családi gyászeset volt... Te azon az éjszakán egyedül voltál a sátorban... *Szünet.* Fülledt éjszaka volt, én künn feküdtem a gyepen... Hát éjfél felé csak látom, az én Lichnovszky komám — azaz komája az ördögnek! — szóval látom, hogy az a fráter végigosan a táboron, egész csendben, mint az egerésző macska... Eltűnt egy sátorban... Az a sátor a te sátrad volt! *Szünet után.* Igaz?

ANCI. Igaz!

DANI. A favágó fejsze a kezem ügyében feküdt. Azt mondtam magamban: ha Anci most elkiáltja magát, ha sikolt vagy csak megnyikkan, akkor én bemegyek és agyonvágom azt a lengyelt... *Szünet.* De nem kiáltottál. Tudod, egy percig kétségeim voltak: mit tudja az ember, hogy mi történt és mi nem történt? Olyan hihetetlen dolgok adódnak az életben — és a nőkről mindent el lehet hinni, még a legjobbat is... De aztán eszembe jutott: Lichnovszky nem az a fiú, aki ingyen sétál a harmatos éjszakában... Csak látni kellett, milyen éhes szemekkel nézett téged... Szinte fölfalt a szemével! Jól van, mondom magamban, Ancinak kalandja volt, az első, vagy nem az

első — lehet azt tudni? — Ez végre is az Anci dolga, másnak semmi köze hozzá...

ANCI. Ha nincs közöd hozzá, akkor miért vesztegetsz rá annyi szót?

DANI. Mindjárt megtudod azt is! Másnap az én Lichnovszkym hirtelen elpályázott Krakoviába, azt mondta, üzenetet kapott hazulról, pedig hazudott, a tábori postánk nem kézbesített neki sem levelet, sem táviratot.

ANCI. Ha érdekel, megmondom: én követeltem, hogy utazzon el!

DANI. És miért követelted?

ANCI. Nézd, Dani, semmi kedvem, hogy most kisíriam bánatomat a te baráti kebleden.

DANI. Rendben van kisőreg! Tudod, hogy én nem sokat törődöm asszonyi dolgokkal... Nők engem egyáltalán nem szédítenek, — szerelem, féltékenység és rokonfajú hülyeségek nem számítanak... Hanem te valahogyan kivétel vagy. Mondd csak, tudod te mi a harci tücsök?

ANCI. Nem, de tudom mi az elmeegógyintézet.

DANI. Valahol Kínában viadalokat szoktak rendezni harcra nevelt tücskökkel... Kínai sportemberek egész vagyont tesznek fel egy-egy tücsökfavoritra... Hát látod, nekem te vagy a kedvenc tücsköm, a favoritom, a derby-crack-em. Imádlak, féltelek és sajnálalak, mert olyan egyedül vagy a világon, olyan kicsi és törékeny, és mégis olyan elképesztően vakmerő vagy... Én nemcsak a vagyonomat, de a fejemet is föltenném rád. *Melegen.* Hát Ancikám, kisőreg, azt mondom neked, gyere sürgősen a Bakonyba!

ANCI. Nem!

DANI. Nem? Akkor igaz az, amit beszélnek.

ANCI *elgyötört arccal*. Már megint beszélnek a kedvesek?

DANI. Én ma utánad nyomoztam a telepen... Nekem megvan az az adományom, hogy meg tudom szólaltatni a némákat is.

ANCI. Te vagy az a Mózes, aki a kőből is pletykát tud fakasztani.

DANI. Nos, a helybéli közvélemény azt tartja, hogy te szerelmes vagy. Nem érdekel, hogy kibe?

ANCI. Nem!

DANI. Akkor is megmondom. Tusnádi-Kovács Paliba. Jelenleg a miniszterelnökségen szolgál, nem tudom, milyen minőségben, de okom van hinni, hogy nem ő a miniszterelnök.

ANCI *nyujtózkodva*. Ha te sejtenéd, drága szerelmem, mennyire únlak már! Hiszen te vagy a kétlábon járó influenza!

DANI. Anci, ha te szerelmes vagy abba a pasasba, akkor befellegzett neked. Alaposan befellegzett. Mert a Tusnádi-Kovácsok mindenüket föltették egyetlen kártyára: arra, hogy ők úgynevezett úriemberek. Napjában huszonnégy óráig Grál-lovagok. Ez azt jelenti, hogy teli vannak babonákkal, türelmetlenséggel és bornirtsággal. Már most, kedvesem, az a Lichnovszky-ügy, — ez arra fog téged kényszeríteni, hogy megtedd azt, amit nem szoktál: hogy hazudj... Mert az effajta úriember megköveteli a hölgyétől, hogy hazudjon neki. Az igazságtól azok szörnyethalnak, mint a bacillus a szublimáltól. A hazugság pedig nem neked való mesterség, attól te beteg leszel, elnyomorodik a lelked.

ANCI *erőltetett vidámsággal*. Hát most már szépen elmondtál mindent, amit akartál, — azt hiszem a fejed már olyan üres, mint a duda, — most ajánlom, pattanj hű vaslovadra és nyargalj vissza a Bakonyba — százas átlaggal! Jelentsd erdei barátaidnak, hogy én elvesztem, rajtam nem lehet segíteni, átkozzanak meg, tagadjanak ki, felejtsenek el. Főleg pedig hagyjatok már békében!

DANI. Vedd tudomásul, bárhogyan komiszkodol is velem, én nem haragszom. Én melletted állok. Ha szükséged lesz rám, füttyents és én itt termek. Ezennel neked ajándékozom magamat.

ANCI. Mit kezdek én ekkora bivallyal az én kis diákéletemben?

DANI. Szükséged lesz segítségre. A fiúval talán el tudsz bánni, de a mamával nem, abba beletörik a fogad.

ANCI. Nem félek senkitől!

DANI. Nem félsz a farkastól? A mama azonban a farkasnál is veszedelmesebb, mert őnagysága nőstény-sárkány.

ANCI. Ugyan kérlek! Mindenki azt mondja, hogy ritka művelt, előkelő úriasszony!

DANI. Hogyne, ő kultúrsárkány! Manikűrözött karmokkal és aranyplombás fogakkal fog széttépni.

PÁL *jobbról jön, gyanakodva megáll.*

DANI, *Pál előtt színházat játszik, előkelően, némi franciás hangsúllyal beszél*: Köszönöm, kedvesem a szíves felvilágosítást. Csak a virágos kretonnal vannak még kételyeim. Talán volnál olyan kedves és segítőnél nekem?

ANCI. Egy kisóra mulva ebédre megyek, akkor találkozhatunk a főutcán...

DANI. Valóban kedves ötlet! Tehát biztosan számítok rád, édes Ancikám! Most kegyelemben elbocsátasz?

ANCI. Ürilány vagyok, nem mondhatom: eredj a fenébe!

DANI. Viszontlátásra, kedvesem! Köszöntelek, Palkó! *Balra el.*

PÁL, *Ancihoz lép.* Mit jelent ez Anci? Maga ilyen bizalmas lábon van ezzel az alakkal?

ANCI. Úgy vagyok vele, mintha a dad m volna. Van is benne valami vénasszonyos. Nem?

PÁL. De miért tegeződik vele!?

ANCI. Ezt mindenki tegezi. Nem is ember, csak egy sebességi rekord. Azt hiszem, szív helyett egy veszettül járó dugattyú van a mellében. Lehet egy dugattyút magázni? Hanem nézze, Pali, ha már megtisztel azzal, hogy egy kicsit féltékeny, akkor keressen nekem kevésbbé sértő partnert, jó?

PÁL. Dani az előbb valami bakonyi táborról beszélt nekem...

ANCI *gyorsan.* Nem megyek oda! Megmondtam neki, nem megyek!

PÁL. De tavaly velük volt?

ANCI. Tavaly — igen...

PÁL. No és mi volt ott?

ANCI. Mi lett volna? Unalom és szűnyog. Az ember szinte örült, ha a változatosság kedvéért egy százlábút talált a hálósákjában.

PÁL. Ülünk le, Anci! Félóra múlva itt lesz édes-mama — képzelje, meg akar magával ismerkedni!

ANCI. Én azt hiszem, a mamája nem szeret engem.

PÁL. Hiszen csak látásból ismeri, hát hogy szeresse?

ANCI. Az nem úgy van... Ezer kilométerről is lehet valakit szeretni vagy utálni... Pedig a mamája biztosan nagyon jó néni?

PÁL *komolyan*. Több a jónál! Rendkívüli nő! Sokat, nagyon sokat szenvedett életében és mindenét föláldozta nekem... Ő hősieks jellem! *Más hangon*. De beszéljünk magunkról. Hallom, korán reggel maga fürdőben volt. Miért nem várt meg engem?

ANCI. Megyek magával még egyszer... Reggel, mikor még kevesen vannak a vízben, trenírozni szoktam az úszóversenyre...

PÁL. Azt tréning nélkül is megnyeri.

ANCI. Nem nagy kunszt! Az itteni lányok úgy úsznak, mint a kölyökkutyák: vadul rugdalóznak és nem jutnak előre.

PÁL, *szünet után*. Hát drágám, ne kerüljessük a forró kását, maga azért rendelt ide, mert mondani akar nekem valamit. Halljuk kérem, csupa fül vagyok!

ANCI. Jaj, hát az nem olyan egyszerű dolog ám... Igazán nem sejti, miről akarok beszélni?

PÁL. Fogalmam sincs.

ANCI. Nevessen ki, de most igazán zavarban vagyok. Azt hittem, könnyebben fog menni... *Némi küzködés után elszántan*. Mondja Pali, de őszintén: tetszem én magának?

PÁL, *meghökken*. Kérem?!

ANCI. Hogy tetszem-e magának? Nem mint ember, hanem mint nő a férfinak...

PÁL. Hát kérem — hogyne! Maga mindenkinek kell, hogy tessenek... Egy ilyen lány, kérem!

ANCI. Ne többszámban! Nem pályázom szépségdíjra. Azt szeretném tudni, a maga zsánerja vagyok-e?

Egy kicsit érez-e engem a vérében? Mondja meg őszintén, mi a véleménye rólam?

PÁL, *kínlődik*. Én Istenem, maga nagyon kíváló lány... Csinos, eszes, tud nyelveket és jól öltözködik... Mindenki mondja... Például ez a kis ruha is, amit most visel...

ANCI, *szavába vág*. Mit gondol, volt már arra eset, hogy ebben az akácfa erdőben egy úrilány megvert volna egy fiatal gavallért? Mert ha nem hagyja tüstént abba az én öltözködésemet...

PÁL. Magától verést kapni, az sem lehet utolsó dolog.

ANCI, *búsan*. De mindennek az a vége, hogy nem kellek. És ez szomorú! Pedig én nemcsak negyedéves orvosnővendék, hanem nő is vagyok és mint nő — mint nő — tudnék ám kedves is lenni.

PÁL. El bírom képzelni.

ANCI, *mérgesen*. Dehogyan bírja! Ahhoz nem elég a fantáziája. Harminchat, harminchét fok celziusnál nem nézek ki nagyobb hőfokot magából. Pedig szeretném, ha nagyon vágyódnék reám. Szeretném, ha bolondul veszködnék utánam... *Pál megrökönyödött arcába tekint és elneveti magát*. Most azt hiszi, úgy-e, tisztességtelen ajánlatot akarok tenni? Hát téved! Ami az én fejemben jár, az a világon a legtisztességesebb dolog: házasság. *Melegen*. Igen, Pali, én azt szeretném, ha feleségül venne engem.

PÁL. Magánál az ember sohse tudja, mikor beszél őszintén és mikor gúnyolódik.

ANCI. Gúnyos én olyankor vagyok, mikor szégyenlem magamat. Az irónia nálam a pirulást pótolja. De ne térjünk mellékvágányra! Maradjunk a házasság

mellett. Persze, szebb volna, ha nem én szólok, hanem maga. Te jó Isten, mióta várom már, hogy nyilatkozzék ! Egy párszor már azt hittem : no most fogja kibökní! Például szerdán a strandon . . . Egy óráig sültünk egymás mellett a forró homokban, de maga nem szólt, csak lehunyta a szemét . . .

PÁL. Azért én nem aludtam . . .

ANCI. Tudom, a pillái alól engem nézett . . . Tegnap este is azt hittem, lesz valami, mikor a holdfényben a Kálváriához sétáltunk . . . Biztosra vettem, hogy megtámad . . .

PÁL. Hogy mit csinálok? Megtámadom? Mint egy haramia?

ANCI. Egy kicsit bizony haramiább lehetne, nem ártana magának.

PÁL. Hát hogyan képzei a támadást? Egy úriember és egy úrilány? . . .

ANCI. Sohse hallott még ilyet? Tulajdonképpen az lett volna a kötelessége, hogy megcsókoljon a Kálvárián . . . Igenis kérem! Ha az ember holdvilág mellett egy úrilánnyal sétál, akkor nem lehet mindig Sinclair Lewisről beszélni. Mondja, fél maga tőlem?

PÁL. Félek, de nem magától, hanem magamtól.

ANCI. Jaj, ne adja a bankot ! Maga attól fél, hogy a nyakán maradok. Fiam, maga a házasságtól fél !

PÁL. Mondja, őszinte választ akar tőlem?

ANCI. Nem, nem — egyáltalában ne válaszoljon még, várjon kicsit, előbb hallgassa meg, amit még mondani akarok. Szeretnék most szép, gyöngéd és forró szavakat találni. Szeretném, ha megértene azt, ami bennem forr és lángol. Igen : lángol — nem szégyenlem.

Mert, drágám, mit tagadjam, maga az én esetem. Az én komoly esetem. Mit tegyek, ha egyszer így van? Talán visszataszító, hogy egy lány ilyen vad dolgokat beszél... Mert maga — nem tudom hogyan és miért — ne vegye rossznéven — de maga bizonyos dolgokról úgy gondolkodik, mint a krinolinok és emlékalbumok korában gondolkoztak... »A nő legyen angyal, virág, vagy csillag.« Esetleg lehet kígyó vagy démon is, lehet akármi, csak ember ne legyen... Maguk nem bírják a nőnél az emberszagot. Hát én pedig ember akarok lenni, drága barátom, egész ember! Amióta beíratkoztam az orvosi fakultásra, a magam lábán járok és a saját fejemmel gondolkozom. A klinikai kórtermekben és a boncoló asztal mellett az ember nem lehet szilfid-vagy mondschein-szonáta...

PÁL. Nem is szükséges — elég, ha *nő* tud maradni!

ANCI. Igen, de mi az hogy *nő*? Maguk szerint egy kellemes kis zérus, emberi értéke csak akkor lesz, ha hozzáadják a számhoz, amit a férfi jelent. A férfi a kapu, melyen át a nő beléphet az emberi közösségbe. Azon kívül tilos a bejárat! Hát én pedig ember vagyok, akár tetszik, akár nem! Nem vagyok bolti áru, nem akarok a polcon penészedni, míg eljön az a kundschaft, akinek kellek. Nem tudok semleges néző maradni, mikor az én sorsomat szövik. Lássá, én egy pár éjszaka már alig alszom valamit, a szívem fáj, mert látom, hogyan múlik a nyár, maholnap útrakelnek a fecskék, mi ketten is búcsút mondunk egymásnak s csak a jó Isten tudja, látjuk-e még egymást ebben az életben. Mert maga, édes Pali, nem az az ember, aki utánam utazik az ország másik végébe. Hiszen ha éppen muszáj, én el tudok szakadni magától, — nagyon fog

fájni, de belehalni nem fogok, az emberek ma már nem halnak bele a szerelembe! — valamit azonban nem tudnék elviselni: azt a gondolatot, hogy talán csak a bátorságom hiányán, talán csak egy ki nem mondott szón múlt, hogy megromlott az egész életem. Véletlenségből, félreértésből elvérezni: abban nem volna stílus! *Szünet*. Hát nincs tovább édes barátom, elmondtam, amit akartam, most beszéljen maga, vagy hallgasson, én a hallgatását is megértem.

PÁL, *szünet után*. Mit kellene most mondanom? Azt, hogy nagyon megtisztelő az ajánlata? *Anci arcáról leolvassa annak kínos meglepetését*. Bocsásson meg, ostobaságot mondtam, engem is csak a zavarom tesz cinikussá... A valóságban mélységesen megrendít a maga nagyszerű őszintesége. Én is őszinte leszek! Anci, drágám, boldogtalan vagyok, a szívem vérzik, szégyenlem magamat, — de én nem tudom elképzelni, hogy ebből házasság lehessen.

ANCI *dermedten*. Nem? —

PÁL. Én csupa akadályt látok, — legyőzhetetlen akadályokat!

ANCI. Az a kérdés, akar-e engem? Mert most csak elméletről van szó. Tehát: igen vagy nem?

PÁL. Igen, igen, ezerszer is igen, de ez nem segít rajtunk. Nézze, nekem elegáns kis hivatalom van a miniszterelnökségen, de a jövedelmem — hát a portásnak nagyobb a fizetése, mint nekem.

ANCI. De mit képzels rólam? Én nem akarom magamat kitartatni! Van egy kis örökségem, elég arra, hogy elvégezzem az egyetememet. Ha meglesz a diplomám, akkor Varga professzor úr úgyis maga mellé vesz a kórházába... Ott én megélek a munkám után...

Tudja, én megengedhetem magamnak, hogy szegény ember felesége legyek.

PÁL. No de engedje meg, valami mégiscsak kell a házassághoz? Lakás, bútor mégiscsak kell? Vagy a városligeti padokon fogunk hálni?

ANCI. Ez nem fontos! Ez majd csak elrendeződik. Nagymama szokta mondani: »Addig bíbelődtek az asztalterítéssel, míg kozmás lesz az ebéd.« Igaz, szegény nagymama színésznő volt...

PÁL. Mondjuk, nagymamának igaza volt. De van még egy akadály!

ANCI. A maga édesanyja? Tudom! De én azt hiszem, az ember az utánakövetkező generáció kedvéért házasodik, nem az előtte járóért.

PÁL. Maga nem ismeri a mi családi viszonyainkat! Hallotta valaha szegény édesapám nevét? Tusnádi-Kovács Aladár?

ANCI. Nem tudom... Nem emlékszem...

PÁL. Pedig valamikor nagy ember volt, híres politikus. Azt tartották, hogy korának legnagyobb szónoka. Hát az én szegény apámat párbajban lötték agyon.

ANCI *résztevően*. Jé!

PÁL. Meggyőződésének áldozata lett. Akkoriban viharos ülések voltak a Házban, tudja, a választójog! Apának az volt a meggyőződése, hogy száz tökfilkó nem pótolhat egy lángészt... Szóval konzervatív volt. Én akkor még egészen csepp gyerek voltam... De szegény mama mindmáig annak a tragédiának a hatása alatt van... A rajongásig imádta az urát... ideális házasság volt... Édesmama engem teljesen apám szellemében nevelt, azt akarta, hogy

olyan férfi legyek, mint ő volt — kvázi folytassam az ő művét — hiszen a jóakarát megvolna bennem, de hol vagyok én édesapám lángszellemétől! Tudja, mama ellenszenvet érez minden szélsőséges irány ellen... Sőt talán túlzásba is megy, gyűlöl mindent, ami szokatlan és merész... Még a »modern« szót sem szenved!

ANCI. A történetek után ezt meg is lehet érteni.

PÁL. Na ügye? *Jobbra tekint.* Édesmama! Ott jön édesmama!

ANCI *kissé izgatottan.* Talán inkább elmenjek és később —?

PÁL. Mért menne? Hiszen meg akar magával ismerkedni... De kérem, Anci — ügye, nem veszi rossznéven? — kérem, legyen szende.

ANCI. Mi legyek?

PÁL. Szende! Édesmama szereti a szende lányokat.

ANCI. Megpróbálhatom — bár nem tudom, mennyire sikerül...

TUSNÁDINÉ *jobbról jön.* Már itt is vagyok! A kis beteg állapota feltűnően javul... Á — szép társaságban talállak, Pál!

PÁL. Édesmama, bemutatom Hajdu Ancit.

TUSNÁDINÉ *kezet fog:* Látásból mi már ismerjük egymást...

ANCI. Ilyen kis helyen — persze...

TUSNÁDINÉ. Mondd csak, kedvesem, te szilkelehotai Hajdu-lány vagy?

ANCI. Csak egyszerűen Hajdu... Édesapám gépészmérnök volt — a Ganznál.

PÁL. Anci pesti lány.

TUSNÁDINÉ. Mondták, hogy egyetemre jársz. Te is technikai pályára készülsz?

ANCI. Nem, én orvos leszek. Az idén végeztem a negyedik évet.

PÁL. Minden vizsgáját kitüntetéssel rakta le. Azzal kezdte, hogy praematura lett.

TUSNÁDINÉ. Orvos. *Szünet után más hangon*: Azt hiszed, nőnek való pálya az?

ANCI. Beteget ápolni, szenvedést enyhíteni — nem ez a nő legigazibb hivatása?

PÁL. Ebben igaza van Ancinak!

TUSNÁDINÉ. Jó, jó — de a boncterem, a kórházi betegszobák — beléphet oda egy fiatal lány, anélkül, hogy feláldozna valamit a nőiességéből?

ANCI. Sajnos, ezt a kérdést már eldöntötte az élet, mert a betegszobákban is fekszenek fiatal lányok, de a boncoló asztalon is...

TUSNÁDINÉ *kedvetlenül*. Az élet nem vikend-kirándulás, azt magam is tudom, teli van bajjal és nyomorúsággal... De azokkal talán elsősorban a férfinak kellene megküzdenie... A nő tartsa magát távol a harcok lármájától és porától, maradjon ideál, az élet királynője, a harcos férfi lelkesítője és jutalmazója...

ANCI. Bocsásson meg, kedves néni, de én azt hiszem, a nő királysága mindig csak férfi-blöff volt... A férfi kinevezte királynőnek, aztán beküldte a konyhába meg a gyerekszobába — cselédszolgálatra... És hogyan legyen ideál a nő, mikor a mai férfi már egyáltalán nem hisz ideálokban? A dolgozó nőben vetélytársat és ellenséget lát; ha szüksége van rá, akkor sem vállalja ideáljának, legfeljebb bajtársának.

PÁL *titokban telegrafál Ancinak, hagyja már abba.*

ANCI *észbekap, zavart nevetéssel.* Bocsánat, mi az egyetemi lányklubban sokat vitatkozunk és veszekszünk ilyeneken — ha az ember gyakran ismételt bizonyos gondolatokat, akkor végül azt hiszi, azok örök igazságok.

TUSNÁDINÉ. Hinni szeretném, drágám, hogy mindez csak a te magánvéleményed, mert ha a te egész nemzedéked *így* gondolkodnék, akkor ez az élet eszmei tartalmának elsorvadását, a női méltóság csödjét jelentené... Kérlek, Pál, kísérj el a faluba. Az esperes úrhoz megyek és az öregúr régóta várja a te látogatásodat is.

PÁL *kedvetlenül.* Hát elkísérhetem...

TUSNÁDINÉ *Ancihoz.* Az érdekes vita folytatását máskorra hagyjuk. De hidd el, lányom, méltóság nélkül nem lehet meg a nő. Ez pótolja ki hiányzó erejét a férfival szemben; a női méltóság az a királyi palást, mely megvédi az élet durvasága és szennye ellen. *Pállal balfelé megy.*

DANI *a bokrok közül jön, csak Ancit látja.* Te örült! Ott hagyasz engem állni a virágos kretonnal a kezemben... Megérdemelnéd, hogy a fenekedre verjek! *Hirtelen elhallgat, mert észreveszi Tusnádiékat.*

TUSNÁDINÉ. Kérem, a világért se feszélyeztesse magát. Éppen a női méltóságról volt szó — érdekes véletlen, nemde? Gyere fiam, legyünk diszkrétek, ne zavarjuk a bizalmas kettőst... *Pállal balra elvonul.*

DANI *dúlt ábrázattal.* Itt valami butaság történt! Vajjon én követtem el?

ANCI. Juj de utállak! *Mérgesen toporzékol.* Utállak, utállak!

DANI. Hát ezek után elmúlt a szavak ideje — most tettek kellenek! Megyek Budapestre! Mi az, hogy megyek? Repülök! Nincs is kétszáz kilométer! Az asztalomon fekszik a Tusnádi contra Tusnádi per... mert ezzel a honi nemtővel valami hiba van! Vagy húsz évvel ezelőtt ott járt a Vágner irodában! Emlékszem rá: valami görbe dologban járt! És ha úgy van, ahogy én hiszem, akkor kalickába zárva nyujtom át neked a szent özvegyet, mint egy Mátyás-madarat. Elég a szavakból! *Elrohan.*

ANCI *könnyek közt nevet.* Ilyen hülye!

A szín mögött felzúg a motor.

— *Függöny.* —

II. FELVONÁS.

Az első felvonás díszlete.

TUSNÁDINÉ *lassú léptekkel balról jön, Pál a nyomában halad.*

PÁL. Édesmama kérem, ne tessék Ancit a tegnapi izetlenség után megítélni. Dani a legarcátlanabb fráter, akit életemben láttam. Tegnap meg tudtam volna pofozni! Igaz, némileg Anci is hibás — minek ereszti olyan közel magához?

TUSNÁDINÉ. Nehéz távortartani az ilyen piaci legyet!

PÁL *elégtétellel.* Nagy ugye? Anci tulajdonképen egészen más, mint amilyennek tegnap mutatta magát. Igaz, a modorában van valami túlzott őszinteség — néha ijesztően szókimondó, mondhatnám fiús, — ez nekem sem tetszik... De ez csak külsőség, ez nem az igaz Anci!

TUSNÁDINÉ. Hát látod, ezért akarok vele beszélni, hogy megismerjem az igazi Ancit. De biztos, hogy idejön?

PÁL. Biztos, egészen biztos. Hanem édesmama, szeretnék itt lenni a találkozáson...

TUSNÁDINÉ. Ennek aztán semmi értelme! Te mindent elrontanál. Én meg akarom ismerni azt a lányt, pedig férfi jelenlétében az *ilyen* nő mindig színészkedik.

PÁL *ingerülten*. Anci sohasem színészkedik, sőt ellenkezőleg! És mit jelent az, hogy *ilyen* nő? *Milyen* nő Anci?

TUSNÁDINÉ. Hát mondjuk, *modern* nő. Asszonyokkal szemben az ilyenek őszintébbek, mert tudják, hogy azok úgys belelátanak a kártyájukba.

A távolból fütty, mely a rigófüttyöt utánozza.

PÁL. Ez ő! Mindjárt itt lesz!

TUSNÁDINÉ. Hát akkor hagyj magunkra.

PÁL. *Végigsimít az állán*. Megyek a borbélyhoz, ha elkészültem, visszajövök.

TUSNÁDINÉ. Hát eredj már!

Pál balra el. Tusnádiné magára marad. Újabb fütty, ezúttal közelebbről.

Anci, shortban, fürdőkabáttal a karján, jobbról jön, meghökken és megáll, mikor látja, hogy nem Pál, hanem az édesanyja várja.

TUSNÁDINÉ. Közelebb, közelebb, kedvesem! Egyelőre be kell érned az én társasággal. Ő, akit kellemesen meg akartál lepni ezzel a jelmezzel, ő pillanatnyilag a borbélynál van. Félóra múlva itt lesz megint, akkor majd kellően megcsodálja a szép lábadat. Addig azonban szeretnék veled beszélgetni.

ANCI. Tessék parancsolni. Meg kell azonban mondanom, én nem azért öltöztem ki, vagy vetkőztem le, hogy meglepjem Pál urat, — ő mindennap lát engem a strandon, ott jóval kevesebb ruha van rajtam, mint

most, — tehát a meglepetési momentum elesik. *A továbbiak alatt magáveszi a fürdőkabátot.*

TUSNÁDINÉ. A szókimondásod imponáló, az bizonyos. Hanem te, valamit kérdeznék tőled, tulajdonképpen csak az okulás kedvéért, — az ember sohasem olyan vén, hogy ne tanulhatna még a fiataloktól, — mondd csak : okos dolog, hogy ti mai lányok olyan sokat mutattok magatokból a férfiaknak?

ANCI. Hát akinek nem kajla a lába és nem rücskös a bőre, annak nincs miért titkolóznia . . .

TUSNÁDINÉ. Igen érdekes álláspont ! Valamikor még a legmerészebb nők is azt tartották, hogy nem szabad lemondani a titokzatosság varázsáról. Amit a férfi mindennap lát, arra többé nem kíváncsi, sőt arra hamar ráún. A szemérmetesség bizonyos költői nimbusszal veszi körül a nőt. Hajdan legalább így hitték.

ANCI. Igen, nagymama is mondta, hajdan a nők csak sötét szobában mertek vetközni. Azért volt, mert az acélpántos fűzőtől elgörbült a bordájuk, a szűk cipőtől pedig elnyomorodott a lábuk. Én ebben nem látok költészetet !

TUSNÁDINÉ. Nem is költészetről, hanem szeméremről van szó. *Gonoszul.* Vagy talán nem tudod, mi az?

ANCI. Őszintén szólva, nem igen tudom. Legalább azzal a bizonyos programmszerű szemérmetességgel nem tudok mit kezdeni. Azt gyanítom, ez tulajdonképpen erotikus hatásvadászat ; kelepce, amit a férfiak állítottak. A szemérmetes nő állandóan férfitámadások ellen védekezik, olyankor is, mikor senkinek eszeágában sincs, hogy támadja. Úgy látszik, a régi nő nem tudott egyébre gondolni, csak a férfira.

TUSNÁDINÉ. És a mai nő? Ő nem a férfinak él?

ANCI. Nem, — ő önmagának él. *A táskájából cigarettát vett elő.*

TUSNÁDINÉ. Ah — te dohányzol?

ANCI. Sajnos, reggeltől estig.

TUSNÁDINÉ. Jó dolog az? Nőnek való?

ANCI. Ronda szokás, sem férfinak, sem nőnek nem való. Engem idegesít, krákogok tőle, a multkor pedig majd kigyulladt alattam az ágy.

TUSNÁDINÉ. Hát mért nem hagyod abba?

ANCI. Nem olyan könnyű az. Majd ha lesz *miért* és *kiért*, — akkor talán abbahagyom. *Más hangon.* Hanem Pali azt mondta, a kedves néni beszélni óhajt velem, hogy »alaposabban megismerhessen«. Így mondta Pali. Hát tessék kérem, rendelkezésre állok.

TUSNÁDINÉ. Nem, lányom, az ismerkedés felesleges, én máris egészen tisztában vagyok veled. De azért örülök a találkozásnak, mert mondani akarok neked valamit.

ANCI. Kérem!

TUSNÁDINÉ. Te eszes lány vagy, nagyon eszes, bizonyára észrevetted, hogy az én Pál fiam nők dolgában olyan tapasztalatlan, akár egy kis gimnazista... Éppen olyan kíváncsi rájuk és éppen olyan tudatlan.

ANCI. Az igazi férfiak talán ilyenek.

TUSNÁDINÉ. Ezzel persze együttjár az a veszedelem, hogy az ilyen tiszta fiú túl komolyan veszi a kedves mókákat és apró grimaszokat, melyekkel ti, mai lányok, szórakozni szoktatok és melyeknek gyűjtőneve a *flört*. Én nem sokat értek ilyenekhez, te talán meg tudnád magyarázni, tulajdonképpen mi értelme a flörtnek?

ANCI. Azt mondják: mindennek, ami van, létjogosultsága is van. Talán a flörtnek is van.

TUSNÁDINÉ. Talán a házasság előkészítő iskolája? De ebből az következik, hogy ott, ahol nem lehet szó házasságról, sőt ahol a házasság teljesen kizárt dolog, ott nincs is létjogosultsága a flörtnek. Sőt ilyen esetben káros, mert holtvágányra tolja a lányt. Szóval, Ancikám, jó lenne, ha óvakodnál attól a holtvágánytól.

ANCI *sötéten*. Honnan tudja, hogy a mi esetünkben a házasság kizárt dolog?

TUSNÁDINÉ *főlényesen*. Na, azt aztán egész biztosan tudom, drágám! Pál sohasem tesz semmit az én akaratom ellen, én pedig, ezt jegyezd meg jól, én semmi körülmények közt nem engedném, hogy téged feleségül vegyen!

ANCI. Akkor sem, ha boldoggá teszem?

TUSNÁDINÉ. Boldoggá? Kedvesem, itt sokkal nagyobb dologról van szó, mint arról, amit ti fiatalok boldogságnak neveztek. Az én Pálom az édesapja után nagy nevet és szent hivatást örökölt. Neki nincs joga, hogy magának éljen, az ő élete a társadalomé, az emberiséké. Folytatnia kell a művet, amit édesapja oly dicsőségesen megkezdett, és oly tragikusan félbehagyott. Mert ebben az országban szükség van nagy elméjű és hősiek jellemű férfiakra, akik vezetni tudják a népet.

ANCI *szárazon*. No és mi köze ennek a házassághoz?

TUSNÁDINÉ. Az én fiamnak mindent alá kell rendelnie jövőendő hivatásának. Csak olyan házasságot szabad kötnie, mely mentesíti az élet kicsinyes gondjaitól, hogy egészen magasabbrendű hivatásának élhessen.

ANCI. A néni tévedésben van, ha azt hiszi, Pálnak valami magasabbrendű hivatása van. Pali nagyon jóra való fiú, úri gondolkodású, értelmes is, elég jól

tenniszeznek, de hogy valamikor híres ember lesz, azt az egész világon csak az egy édesanyja képes elhinni. Pali nem több és nem kevesebb, mint egy jóra való tucatember.

TUSNÁDINÉ *szívén találva*. Tucatember? Haha! Az én Pálom tucatember!? Hát akkor te mért szereted? Mit szeretsz rajta? Mert nem tagadhatod, hogy szereted?

ANCI. Nem tagadom. Érdekes biológiai probléma, — a magyarázatát nem ismerem, — de az életben gyakori eset, hogy magasabb értelmi színvonalon álló nők szerényebb intellektusú fiúkhoz vonzódnak. Azt hiszem, ez az anyai ösztön egy neme, mely gyönyörűségét találja benne, hogy gondoskodják a gyöngébből.

TUSNÁDINÉ. Nekem nincs több mondanivalóm. Kötelességem volt, hogy felvilágosítsalak, — ez megtörtént, a többi már a te dolgod.

ANCI. Mondja, kedves néni, megfér a lelkiismeretével, hogy velünk, fiatalokkal szemben, a gondviselést játssza?

TUSNÁDINÉ. Én a boldogult uram akaratának végrehajtója vagyok. Neki Pálra vonatkozóan főleg egy kívánsága volt: hogy a fiúnak ne legyen köze ahhoz a modern világhoz, amelyről nem akarok ítéletet mondani, de amelyhez te is tartozol. Én tudom, mivel tartozom a fiam jövőjének.

ANCI. Azaz tudja, mivel tartozik a saját jövőjének. Mert Paliban nincsen semmi szereplési vágy, nincs is politikai tehetsége. A nagy elmét és a hősi jellemet nem a fiában, hanem önmagában fedezte fel a kedves néni és azokat Pálon keresztül akarja kiélni. Azzal nem törődik, boldog lesz-e Pál élete.

TUSNÁDINÉ. Pál sorsa jó kezekben van, ami pedig téged illet, drágám, téged nem féltetek, te modern lány vagy, neked a szerelem inkább csak szórakozás, a fájdalom pedig nem megy a bőröd alá.

ANCI *elkezdi sírni.*

TUSNÁDINÉ. Lám, te sírni is tudsz? Igazi könyveket?

DANI, *aki már jóideje lappang a bokrok között, most előrelép.* Piroska az erdőben a farkassal találkozott.

ANCI. Jaj de utálok ezt az asszonyos gyöngeséget!

DANI. Különben jó estét hölgyeim, nem tudják véletlenül, hol található Tusnádi Pál? Érdekes hírt hoztam neki, nagyon érdekeset.

TUSNÁDINÉ. Ha fontos, én is átvehetem.

DANI. Kegyeskedjék Palkó úrnak megmondani, hogy elolvastam Pesten a Tusnádi contra Tusnádi iratokat. Az öreg Vágner hálósobájából kerültek elő, a kredenc mögül.

TUSNÁDINÉ. Nem gondolja, hogy kissé zavaros, amit mond?

DANI. A zavar, esedezem, az öreg Vágnerban rejlik. Nála a kredenc csakugyan a hálósobában van és nem baracklekvárt, hanem ügyvédi aktákat tart benne. A Tusnádi contra Tusnádi évekkel ezelőtt a kredenc mögé csúszott és mivel azóta senki sem érdeklődött, hogy mi van a kredenc mögött...

TUSNÁDINÉ *idegesen.* Mit akar azzal a Tusnádi contra Tusnádival?

DANI. Hetekkel ezelőtt, mikor átvettem a periratokat, egy szerencsés inspiráció hatása alatt a kredenc mögé néztem —

ANCI *dühösen*. Hagyd már azt a kredencet, te!

TUSNÁDINÉ. A mi családunkról van szó?

DANI. Pontosan nagyságod illusztris személyéről. A Tusnádi contra Tusnádi ügy az a válópör, ami a nagyságos asszony és a boldogult ura közt folyt.

TUSNÁDINÉ, *haragosan*. Megörült? Én — és az uram? Aljas rágalom! Mi példás házasságban éltünk.

DANI. Nem csodálom, hogy elfelejtette, a per csak az első tárgyalásig jutott, azután bekövetkezett a proletárdiktatura és az igazságügyi népbiztos az összes iratokat tűzbe hányatta. Ami nem is rossz módja az elintézésnek.

TUSNÁDINÉ. Tűzbehányatta?

DANI. Akkora papírdarab sem maradt, mint a kisujjam körme.

TUSNÁDINÉ. Szóval: semmi bizonyítéka nincs? Hogy merészel mégis efféle rágalomokkal illetni? Nem fél, hogy a fiam meg fogja fenýíteni?

DANI. Ne méltóztassék lovagiaskodni, mert zsebemben van a tényálladék, amit a nagyságos asszony sajátkezű aláírásával hitelesített. *Írást vesz elő*. Az öreg Vágner, kérem, a maga idejében mindig jegyzőkönyvet vett fel a klienseivel, azt mondta: »hogy utólag le ne tagadhassák a betyárok!« Tessék figyelni, kérem! *Olvassa*. »A házasságunk kezdettől fogva boldogtalan volt, már az első esztendőben azt kellett tapasztalnom, miszerint a kettőnk természete annyira ellentétes, hogy a békés családi együttélés lehetetlen. Az uram pokollá változtatta családi otthonunkat...«

TUSNÁDINÉ *eltakarja arcát*: Jézus Máriám!

DANI. Még egy mondatot olvasok, azután együtt sirhatunk, kérem. *Olvassa*. »Hajlandó volnék a házas-

ságunkból származó Pál fiamra vonatkozó összes jogaimról lemondani, ha ezzel szemben méltányos tartásdíjat nyerhetnék...»

TUSNÁDINÉ *bizonytalan hangon*. A megboldogultnak voltak bizonyos gyöngéi, azokat én kegyelettel átadtam a feledésnek...

DANI. Vajha Kovacsóczi főhadnagy urat is kegyelettel átadta volna a feledésnek! Mert van az ügyiratok közt egy levél, melyet Tusnádi-Kovács képviselő úr írt a főnökömnek, abban szó van egy Kovacsóczi nevű főhadnagyról... Úgy látszik, a képviselő úr nem volt zenebarát, mert azt is nehezményezte, hogy Kovacsóczi főhadnagy úrral négykézre méltóztattak zongorázni...

TUSNÁDINÉ. Ebben csak a szennyies fantázia találhat kivetnivalót! Fiatal voltam, majdnem gyermek-asszony, az uram száraz és pedáns ember volt, a politikánál egyéb sohasem érdekelte, — én tehát a sivár életemért kárpótlást kerestem a zenében. Ezt minden tisztességes ember megértheti!

ANCI, *türelmetlenül*: Tulajdonképpen mit akarsz azzal az ostoba írással?

DANI. Neked akarom ajándékozni. Ha gondolkodásra használnád a fürtös fejcskédet, akkor megértenéd, mire jó az neked. Esetleg megvárod Péter és Pál napját és névnapj ajándéku! Tusnádi Pálnak dedikálod.

TUSNÁDINÉ *ijedten*. Nem — nem! Az Istenért! Csak a fiamnak ne!

DANI. Hát Ancikám, ezt majd intézd el a szent özvegygel, én most Angyolkovicsnál megveszem a gramofontűket, azután por előttem, por utánam, neki a Bakonynak! Volt szerencsém! *Balra megy, de a*

kijárat előtt visszajordul. Félreértések és félrekapkodások elkerülése végett megjegyzem: ez csak másolat, az eredeti írásokat otthon hagytam. El.

TUSNÁDINÉ *nézi az írást, melyet Anci legyezőnek használ, szünet után szól:* Teremtő Istenem, mi lesz ebből? Ha Pali elolvassa, összeomlik az egész világ, amelyben gyermekkorra óta él.

ANCI. Kár azért? Hiúságból és hazugságból volt fölépítve.

TUSNÁDINÉ. Hazugság? Hát igen... Mondd csak, te sohasem hazudtál életedben?

ANCI. Nagyon gyakran. Társadalmi hazugságok terén bajnoki tökélyre vittem. De én csak másoknak szoktam hazudni, magamnak nem. Aki magának hazudik, az öngyilkosságot követ el, mert a látszat kedvéért feláldozza igazi életét. Az ő fájdalma bádogból van, a boldogsága papírmáséból.

TUSNÁDINÉ. El sem tudom képzelni, mi lesz, ha fiam tudomást szerez ezekről a szörnyű dolgokról?

ANCI. Megmondom, mi lesz. Rövid tépelődés után a kedves néni meg fog állapotodni valami kecske és káposzta-formulában, amely megkíméli a saját önértét és számol Pali érzékenységgel.

TUSNÁDINÉ. Nem, nem — Pálnak a világért sem szabad erről tudnia! Szörnyű volna! Úgy-e, Anci, nem mutatod meg neki? Ez gyilkosság volna.

ANCI. Ha nem muszáj, akkor nem mutatom meg. Azt hiszem, ez az írás két perc alatt tönkretenné a kedves néni anyai tekintélyét. Nem mutatom meg, — kivéve azt az esetet, ha a kedves néni visszaélné a tekintélyével, akkor persze nem maradna más választásom.

TUSNÁDINÉ. Képes volnál rá? Igen, te megtennéd! *Más hangon.* Hát ezt a csatát megnyerted. Megadom magamat. Mik a feltételeid?

ANCI. Istenem, — feltételeim? Nekem nincsenek feltételeim. Arra kérem csak, ne álljon közém és Pali közé.

TUSNÁDINÉ. A kívánságod szerint lesz. Nem tehetek másképp. Csak azt a rettenetes írást ne add ki a kezedből!

ANCI. Tehát megegyeztünk?

TUSNÁDINÉ. Meg. *Szünet után.* Neked ijesztően sok eszed van, azt hiszem, mindig el fogod érni azt, amire vágyódsz. De azért mégis úgy érzem: sajnálatra méltó vagy, te sohasem leszel boldog!

ANCI. Lehet azt előre tudni?

TUSNÁDINÉ. Lehet! Az ember magában hordja a boldogságot, ha benne nincs, akkor sohasem találja meg az életében. Látod, te sokat emlegeted az igazságot, de az igazságtól nem látod meg az élet szépségét.

ANCI. Mi az élet szépsége?

TUSNÁDINÉ. Az életben szép az, amit mi hozzáköltünk és hozzáálmodunk. Te nem lehetsz boldog, mert nem vagy képes elhinni, hogy a szívárványos ábránd többet ér, mint a fakó valóság.

ANCI. Nem, azt csakugyan nem vagyok hajlandó elhinni! De ott jön Pali! Jó lesz vigyázni!

TUSNÁDINÉ, *halkan.* Igen, vigyázzunk, észre ne vegyen valamit.

PÁL jön, gyanakodva hol az egyiket, hol a másikat nézi: Hát hölgyeim, hogy telt az idő?

TUSNÁDINÉ, *ragyogó jókedvvel.* Mondhatom, remekül! Élvezetes félóra volt! Én eddig nem ismertem

Ancit, sejtelmem sem volt, hogy olyan elragadóan kedves és szellemes . . . *Anci*hoz. Most már megértem, miért rajong érted az egész fürdőtelep és ez a fiatalúr is! Remélem, azon a pár napon, amíg még tart a nyári vakáció, sokat leszünk együtt . . . *Óráját nézi*. De most mennem kell — várnak a malomban. Viszontlátásra kedves gyermekeim! *Emelt fővel, ruganyos léptekkel jobbra el*.

PÁL, *dermedten néz utána*: Hát ez álombavaló! Ez a fordulat! Mivel tudta így megfőzni.

ANCI. A legtöbb ellenszenv onnan van, hogy az emberek nem ismerik egymást . . . Ha aztán összeismerkednek . . .

PÁL. Azt hiszem, most már nem is nagyon ellenezné a házasságunkat?

ANCI. Nem ellenezné. Nyíltan értésemre adta, hogy nem.

PÁL. Hát akkor mi ketten — maga és én —

ANCI, *bólint*. Igen, mi ketten —

PÁL. Jegyesek vagyunk!

ANCI. Úgy látszik. *Szünet után*. Tudja, hogy valaki ma azt jósolta nekem, sose leszek boldog az életben?

PÁL. Ugyan kérem! Ha két okos és becsületes ember szereti egymást — ha őszintén szeretik egymást... a boldogság nem valami misztikus manna, nem hull az égből, a boldogságot akarni kell!

ANCI, *kissé mámorosan*. Szeretnék most valami nagyot, valami rendkívülit tenni! Kitörni abból a szűk és banális világból, ahol eddig éltem! Szeretnék magával új, tiszta, szent életet kezdeni . . . Pali, fogadjuk meg, hogy mindenünk közös lesz, minden gondolatunk,

minden érzésünk... Tudom, ez nem könnyű dolog, mert az ember tulajdonképpen magábanjáró, de ha szívvel-lélekkel akarjuk, ha áldozatkészen akarjuk, — azt hiszem: ez az út vezet a boldogsághoz!

PÁL. Boldogok leszünk, ha nem hurcoljuk magunkal a mult ballasztját. Ne leplezgezzünk egymás előtt titkokat és hazugságokat...

ANCI. A közös életben a titok olyan, mint a mérgeanyag a szervezetben: előbb-utóbb gyulladásba megy át...

PÁL. Hátha ezt tudjuk —

ANCI, *ránéz és különösen nevet.*

PÁL. Kinevet?

ANCI. Nem furcsa ez? Jegyesek vagyunk és még meg sem csókoltuk egymást. *Odanyújtja az ajkát.*

PÁL. Nem, most még nem! Majd csak akkor, ha maga méltónak ítél reá. Előbb egy vallomást teszek, ha azt megérti és megbocsátja... Van nekem egy rossz emlékem, egy mocskos titkom, — mielőtt magához közeledem, azt leteszem az előszobában, mint a sárcipőt. Ancy, én nem vagyok ám az az ember, akinek maga tart. Egyszer azt mondta — emlékszik, a Kálvárián — azt mondta, tisztalelkűnek tart. Hát én nem vagyok az! Tudja, két évvel ezelőtt is a Balatonon nyaraltunk, akkor egy nő, úrinő volt, már nem egészen fiatal, de még igen mutatós — tudja, olyan üppig — néhányszor beszélgettünk a fürdőben, a vízben ő szólított meg, aztán, egy este a parti sétányon találkoztunk... Már sötét volt...

ANCI. És ő hazavitte magát, mint egy gazdátlan kiskutyát, igaz?

PÁL. A többi nem mondhatom el.

ANCI. A többi a vén orvosnövendék talán el tudja képzelni.

PÁL. Nem, azt a romlottságot nem tudja elképzelni!

ANCI. Hadd simogassam meg a maga fejét, olyan drága, jó kisiús feje van...

PÁL. Megint kinevet?

ANCI. Nem, barátom, én most könnyezni tudnék, de meghatottságomban. Maga derék fiú, Pali, és én nagyon fogom szeretni.

PÁL. Hát akkor most megcsókolhatom?

ANCI, *a fejét rázza*. Nem, előbb én mondok el valamit, és ha *azután* akarja, megcsókolhat... Palkó, ne higye ám, hogy a maga szegény Ancija földön járó angyal.

PÁL. Nem hiszem és nem is szeretném, hogy angyal legyen.

ANCI. Talán nem okos tőlem, hogy beszélek, de beszélnem kell, hogy lássa, én is mennyire vágyódom a tiszta, új életre!

PÁL. Emberek vagyunk és mindent meg kell értenünk, ami emberi.

ANCI. Mikor tavaly a bakonyi táborban voltam... En akkor még nem ismertem magát... *Elhallgat.*

PÁL. Nos, mi volt a bakonyi táborban? *Szünet.* Ne gyerekeskedjünk, Anci, ne bántson meg a bizalmatlanságával.

ANCI. Hát jó! *Hozzásimul.* A táborban történt valami. Volt ott egy lengyel uriember, Lichnovszky-nak hívták, de nem herceg — a krakói egyetemről jött... A fiúk fölcsípték a keszthelyi nyári egyetemen és magukkal hozták a Bakonyba... A lányok a táborban odáig voltak érte, mind azt gágogták, hogy milyen

érdekes férfi. Hát a külseje érdekes volt, de egészbenvéve avult zsáner : afféle megkésett Lord Byron, mélabúból és arcátlanságból összeszöve... Mondom, a lányok odáig voltak, bár ő egyikkel sem törődött.

PÁL. Maga is odáig volt?

ANCI. Tulajdonképen nem, nekem az ilyen pozőrök sohasem tetszettek. Mi akkor hárman lányok aludtunk egy közös sátorban. Én és a két Miskolcy... Egszerre aztán hazarendelték a két pajtásomat, valami gyászeset volt a családban, attól fogva egyedül maradtam a sátorban.

PÁL *idegesen*. És azután?

ANCI *habozik, majd átugrik az árkon*. Hát én megmondom. Azon az estén Lichnovszky bejött a sátramba.

PÁL *elképedve*. Bejött a sátrába? Csak úgy bejött? Egy úrilány sátrába? Dehát megőrült az a lengyel? Na és maga mit csinált? Kikergette? Segítségért kiáltott? Mit csinált?

ANCI, *nagyon halkán*. Nem csináltam semmit.

PÁL. Ő ott maradt?

ANCI *némán bólint*.

PÁL *rekedten*. Erőszakoskodott a gazember?

ANCI. Nem.

PÁL *erőltetett nevetéssel*. Haha, tudom már, maga ugrat engem! Ez próba akar lenni. Tudnyszeretné, hogyan viselkedem. Vagy — vagy mégis komoly? Lehetséges?

ANCI. Rosszul tettem, hogy szóltam. De kellett!

PÁL, *dühösen föl-alá jár*. Nem értem! Ezt nem lehet megérteni! Mi volt az tulajdonképpen? Hogyan tudta elviselni azt a szégyent?

ANCI. Az akkori gondolkodásommal nem is nagyon bántam, hogy úgy történt...

PÁL, *megvadul*. Nem nagyon bánta?!

ANCI. A lányok közt az a nézet alakult ki, hogy a nő csak akkor egész ember, ha már ismeri az életet. Azt mondták: anélkül csak csonka életet él és a tudományos munkássága nem vehető komolyan.

PÁL. De Anci, az Istenért, úgy-e maga mégis csak ugrat engem?

ANCI, *hidegen*. Szóról-szóra úgy történt, ahogy mondtam.

PÁL. Hogy t-hette ezt velem?

ANCI. Magával? Azt se tudtam akkor, hogy maga a világon van.

PÁL. Tudnia kellett, hogy van valahol a világon egy becsületes ember, aki magát egyszer majd feleségül akarja venni. Az az ember én voltam és maga megcsalt engem. Megcsalt és a kettőnk boldogságát odadobta egy piszkos kalandért. És megcsalta a jövőendő gyermekeit is, mert azoknak joguk van hozzá, hogy tiszta nő legyen az édesanyjuk!

ANCI *ellenségesen*. Nézze, én nem bírom az ilyen biedermayer-romantikát, különösen, ha a romantika úgy kiabál, mint maga!

PÁL. De Anci, az ég szerelmére, hát maga nincs tudatában annak, hogy elvesztette a becsületét?

ANCI. Ugyan ne beszéljen számsárgokat! Mi köze ennek a becsületemhez? Hát maga annál a kövér balatoni donnánál elvesztette a becsületét?

PÁL. Az más! Az egészen más! Engedje meg, — én férfi vagyok!

ANCI. Barátom, maga még ott tart? Hogy maga férfi és azért minden szabad, én pedig nő vagyok, tehát nekem semmi? Köszönöm, az ilyen bornírt

háremmorálból én nem kérek! Ha maga Dumas fils korában felejtette magát, vegye tudomásul, én 1943-ban élek. Magának el lehetett nézni, hogy engedett ifjonti kíváncsiságának és kalandvágyának, — hát én is követelem a magam számára ezt az elnézést, mert én is ifjú és kíváncsi voltam.

PÁL. De Anci, hát kicsoda maga tulajdonképpen? Én nem ismerem magát!

ANCI. Én egy ember vagyok, aki igazat szokott mondani. Maga pedig egy ember, aki megköveteli, hogy hazudjanak neki.

PÁL. Bár hazudott volna! Bár ne mondta volna meg azt a szörnyűséget! De be fogja látni, ezek után szó sem lehet arról, hogy a feleségem legyen. Azt nem! Azt már nem!

ANCI *göggösen*. Ha feleség magának annyi, mint akarat és jog nélküli cseléd, akkor természetesen nem kérek ebből a szerencséből!

PÁL. Tehát végeztünk! Azazhogy nem végeztünk! Ezt a dolgot nem lehet feminista frázisokkal elintézni! Itt életről, becsületről, hírnévről van szó. Mert vannak emberek, akik még tartanak ilyesmire. Vannak emberek, akik tudják, hogy Isten őket a saját képére teremtette. Az én édesapám az elveiért halt meg, édesanyám pedig egy életen keresztül szolgálta az ura emlékéért... Húsz év óta nem is volt asszony, csak egy szent ideál papnője.

ANCI. A maga édesanyja —? *Előveszi Dani írását azután meggondolja magát, lefélékezi a haragját, ismét elteszi az írást.* Nem mondtam semmit!

PÁL. Vigyázzon kérem, ha szájára veszi édesanyám nevét, ő magasan áll, oly magasan —

ANCI. Elég volt ! Megyek, maga maradjon továbbra is a hazugságok fedezékében, ajánlom, ne is bújjon ki onnan, mert idekűnn az igazság jár, mint az éhes oroszlán, az széttépi az ilyen legényt ! *Balra el.*

PÁL *mereven utánanéz, majd a padra roskad és elkezd sírni.*

Függöny.

III. FELVONÁS.

*A szín ugyanaz. Délutáni majd alkonyi világítás.
Pál a padon ül, Tusnádiné előtte áll.*

TUSNÁDINÉ. Végleges? Azt mondod, végleges?

PÁL. Végleges, igenis végleges.

TUSNÁDINÉ *gunyosan*. Majd ő megbékít megint, bízd csak rá!

PÁL. Értse meg, édesmama, a becsületedről van szó. Rámnézve ez élet-halál kérdése.

TUSNÁDINÉ. Miért nem mondod meg, mi történt? Mi értelme ennek a titkolódzásnak? Kivel beszélsz te nyíltan, ha nem édesanyáddal?

PÁL. A titok nem az enyém. Nem volna úri dolog, ha továbbadnám.

TUSNÁDINÉ. Hiszen sejtem én, hogy mi van a te Ancid háta mögött.

PÁL. Nem akarok erről beszélni! De affelől nyugodt lehet, édesmama: ami történt, azt nem lehet többé meg nem történtté tenni.

TUSNÁDINÉ. Hát akkor mi értelme ennek a mai találkozásnak?

PÁL. Ő kívánta és én nem tagadhatom meg tőle.

TUSNÁDINÉ *hirtelen*. Te ma beszéltél vele? Találkoztál vele?

PÁL. Dehogy! Egy parasztgyerek hozta ezt a cédulát.

TUSNÁDINÉ. Mutasd! *Olvassa.* »Kérem, Pali, jöjjön hatkor a szokott helyre, fontos izenetet kell átadnom édesanyja számára. Igérem, másról nem lesz szó.« *Izgagtottan szól.* Üzenet édesanyádnak? Ez valamire készül! Meglátod, kísérletet fog tenni, hogy fellázítson ellenem!

PÁL. Ostobaság volna és Anci nem ostoba.

TUSNÁDINÉ. A harag, a bosszúvágy sokmindenre ráveszi a nőt... Még az ilyen eszes nőt is. *Gondolkodik.* Nem akartam erről szólni, de most úgy látom, mégis jobb lesz, ha előkészítlek bizonyos eshetőségekre... Mondd, nem szólt neked írásokról, amelyek a kezében vannak?

PÁL. Miféle írások?

TUSNÁDINÉ. Attól a féleszü Danitól kapta. Semmi-ségek, jelentéktelen dolgok, de ha valaki rosszakarattal olvassa, ha szándékosan felfűjja...

PÁL. Tusnádi contra Tusnádi?

TUSNÁDINÉ. Hallgass ide, Pál. Mindent elmondok neked. Én pedagógiai okokból meghagytalak abban a hitben, hogy édesapád mintaférj, a mi házasságunk pedig mintaházasság volt.

PÁL. Hát nem volt az?

TUSNÁDINÉ. Te ma már nem vagy gyermek, elbírod az igazságot. Én édesapádat tulajdonképpen a halála után szerettem meg igazán. Igen, a halála után! Mikor már elmúltak az apró súrlódások és ízetlensé-

gek, melyek elválaszthatatlanok a való élettől... Akkor felismertem a halott fényes és nagyvonalú egyéniségét és megértettem, hogy ő volt életem egyetlen nagy szerelme. Két évtizeden át hű voltam a halotthoz — te tanu vagy rá, Pál! És nem volnék igazi nő, ha utólag az élőt föl nem ékesítettem volna az ideális tulajdonságokkal, melyeket halott uramban megszerettem. Neked természetesen csak ebben az ideális alakjában volt szabad megismerned édesapádat — pedagógiai okokból...

PÁL. Súrlódások és ízetlenségek? Mi volt ezeknek oka?

TUSNÁDINÉ. Semmiségek. Szinte szégyenlem, hogy beszélnem kell erről... Például: édesapád egyidőben féltékeny volt... Igen, féltékeny — énreám! El tudod ezt képzelni? Egy jelentéktelen kis katonatiszt — alig emlékszem már szegénynek a nevére — elég jól zongorázott és mivel én kedveltem a zenét... Szóval: apád féltékeny volt és én természetesen méltóságon alulinak tartottam, hogy védekezzem a gyanúsítás ellen...

PÁL. De mik azok az írások, melyek Anci kezébe kerültek? Tusnádi contra Tusnádi...

TUSNÁDINÉ: Hát kérlek, egyidőben, mikor már nagyon el voltam keseredve, az a nem-szerencsés ötletem támadt, hogy ráijesztek az apádra és — igen! — válást emlegettem...

PÁL *rémülten*. El akart válni édesapától?

TUSNÁDINÉ. Dehogy akartam! Hogy gondolhatsz ilyet? Mondom, csak ijesztés kedvéért mentem az ügyvédhez... Nem volt szerencsés ötlet — beismerem — de én akkor fiatal és boldogtalan voltam...

Az a féleszü Dani valahogy kiásta a régi írásokat és odaadta Ancinak.

PÁL. Hát Anci tud erről? Oh, hogy megvethet a pöffeszkedésemért! Úgy látszik, mindenki tud a dologról, csak velem játszottak szembekötösdit... Az az érzésem, mintha most megindult volna lábam alatt a talaj, mintha dűledezne körülöttem a világ...

TUSNÁDINÉ. Na, nem kell túlozni, Pál... Hiszen nincs itt semmi baj!

PÁL. Semmi baj? Csak minden máskép van, mint hittem. Mindenkinek más arca van, mint gondoltam. Hát én milyen vagyok igazában?

TUSNÁDINÉ. Hallgass, Anci jön, azzal az emberrel... Nem akarom, hogy most beszélj vele — előbb meg kell nyugodnod... Kérlek, kísérj el a malomig, valamit még el akarok mondani... Ez okvetlenül szükséges! *Mivel Pál habozik.* Nincs is még hat óra, hatra itt lehetsz megint.

Anci és Dani balról jönnek. Dani a rendes overall-jában, Anci útiruhát visel, de olyan ruhát, amilyen egy medikától telik.

PÁL egy lépést Anci felé. Nincs még hat óra, ha megengedi, addig édesanyámat a malomba kísérem.

ANCI. Tessék. *Meghajlik az asszony előtt.*

PÁL. Visszajövök hatra... *Meghajlik, Tusnádinéval jobbra el.*

DANI. Ez az előkelőség! Magyar ember olyankor előkelő, mikor mérges.

ANCI. Te sohasem vagy előkelő, te gyakran beszélsz sületlenségeket.

DANI. Társalogni csak kell — vagy nem? Vagy inkább az időjárásról? A hetedik öregapám se látott

még ilyet : tegnapiról mára megjött az ősz. Éjjeli fagy ebben az évszakban, — nézd csak : a bokrok hogy lógatják fülüket-farkukat. Neked mik a további terveid?

ANCI. Megyek innen. Már pakoltam.

DANI. Elég volt a faluból?

ANCI. Sok is.

DANI. Ha volna még egy pár szabad napod, azt ajánlanám, gyere el mégis a bakonyi táborba. Azok a legkövérebb borjút ölik le a tékozló lány tiszteletére . . . Az idén szörnyen unalmas volt. Egy ásitózó majomfészek. Egyetlen multságunk a vakaródzás volt, mert szűnyog azért akadt szépen. Jössz?

ANCI. Tulajdonképpen mindegy, hogy hol vagyok akár ott, akár másutt! *Őniróniával*. Sőt azt hiszem, a *dolgozó nő* önértetének tartozom vele, hogy csak azért is menjek! El tudnál vinni a motorodon?

DANI. Boldogan, ha nincs nagy poggyászkod.

ANCI. Azt már hazaküldtem vasúton. Velem csak egy hátizsák maradt.

DANI. Akkor vivát Soroksár! Indulhatunk rögtön?

ANCI. Tusnádival kell még beszélnem.

DANI. Ha félóra mulva megyünk, akkor is még elég rögtön lesz. *Kiveszi a jegyzőkönyvét*. Addig elintézem Angyolkovicsot. Hegedűre való G-hurt akarnak a kedvesek! Hol találalak félóra mulva?

ANCI. Ha elhozod a hátizsákomat a kasznárnétól, akkor megvárlak itt.

DANI. Nem kell senkitől sem elbúcsúznod?

ANCI. Nem, már mindenkivel végeztem.

DANI. Csak *egy valakivel* nem és az mindjárt itt lesz. Ajánlom, vigyázz magadra, nehogy ő végezzen

teveled. Mert ő téged úgy szédít, mint az enyvespapír a legyet.

ANCI *haragosan*. Kinyitod a szádat és már úgy felbőszítesz, hogy gyilkolni tudnék! Tudod, mi vagy te?

DANI. Hülye — igenis! De itt az enyvespapírod *A belépő Pál felé*. Van szerencsém! *Balra el.*

PÁL *jobbról jött*. Beszélni kíván velem?

ANCI. Csak ennyit! *Előveszi az írást, amit Danitól kapott*. Látja ezt? *Lassan darabokra tépi a papírt, a darabokat a tenyerére teszi és szétfujja*. Kérem, mondja meg a kedves mamájának, hogy az írás nincs többé. Sőt sajnálom, hogy valamikor a kezembe vettem.

PÁL. Miféle írás ez?

ANCI. Nem fontos. Az édesanyja fogja tudni.

PÁL. Én is tudom. Az édesanyám válóperéről szól. Hát Anci, én nem tudom, mi mindent mondtam magának tegnap, — nagyon boldogtalan és dühös voltam... Vegye elégtételül, hogy én most kimondhatatlanul szégyenlem magamat.

ANCI. Én nem haragszom.

PÁL. És mi lesz most már velünk?

ANCI. Mi legyen? Kezefogunk — megköszönjük egymásnak mindazt, ami szép és kellemes volt — mert valljuk meg: néhány jó órát is töltöttünk együtt! — azután kiki megy a maga útján...

PÁL *megfogja kezét*. Isten vele, Anci!

ANCI. Isten vele, Pali! Ha teheti, ne gondoljon rám haraggal.

PÁL *fogvatartja kezét*. Tudja mi jutott az eszembe? **Mi tulajdonképpen jegyesek voltunk — ha csak fél-óraig is, de mégis jegyesek voltunk — és én meg sem csókoltam magát.**

ANCI. Miért mulasztotta el? Én ebben ártatlan vagyok. Lássa, valamiben mégis ártatlan vagyok.

PÁL. Megengedi, hogy most? —

ANCI. Nincs semmi értelme, de azért — tessék! *Hideg arccal türi a csókját.*

PÁL. Maga nem csókolhatna vissza?

ANCI. Dehogyan. Ha éppen akarja? *Odanyújtja az arcát, Pál megkeresi az ajkát, hosszú csók, mely lassanként lángba borítja mind a kettőt: Anci először egyik, majd másik kezével görcsösen belekapaszkodik Pál vállába, azután hirtelen ellöki magától, ökölboszorított kézzel áll szemben vele, nyers hangon:* Mit akar tőlem?

PÁL *leverten.* Anci, én nem tudok így élni... Az éjjel nem aludtam egy szikrányit sem — százszor átgondoltam mindent — érzem, tudom: nem volna szabad, de nem tehetek róla, nem tudok így élni.

ANCI *keserűen.* Úgy beszél rólam, mint egy gyógyíthatatlan beteg a morfiumról. *Az orvostanárt parodizálja.* Nos, fiatalember, ajánlom, küzdje le átkos szenvedélyét, mert el fogja veszíteni embertársai becsülését és tönkre fogja tenni egészségét.

PÁL. Anci, én még mindig szeretem magát!

ANCI. Szeret, de nem becsül. Miféle menyasszony az, akit megvet a vőlegénye?

PÁL. Miért mondja, hogy megvetem? Az ember föltesz magában valamit, azután minden másképp lesz... Anci, én — én mégis feleségül venném magát!

ANCI. Mégis? — Nem lehet engem mégis feleségül venni! Hallgasson ide Pali! Ha bele is pusztulok, a felesége nem leszek. Mert az nem volna házasság, hanem rabság és örökös gyötrellem. Az úgynevezett boldogságunk csak addig tartana, amíg maga vissza

nem nyerné a józanságát, én pedig a hajdani büszkeségemet.

PÁL. Közös akarattal lehetne talán —

ANCI. Semmit sem lehet! A baj az, hogy én nem érzem magamat bűnösnek — érti? — nem bántam meg semmit! Ha bűnös volnék, akkor megjavulhatnék és maga megbocsáthatna nekem. Ennek volna valami formája. De bennem semmi megbánás nincs, az egész egy jelentéktelen ifjúkori számárság volt, semmivel sem több.

PÁL. Ha maga így gondolkodik, akkor sohasem szeretett!

ANCI. A furcsa az, hogy szerettem, sőt most is szeretem, soha senkit annyira, mint magát. De a felesége — nem, a felesége nem leszek! Ez öngyilkosság volna! Hiszen ha ezek után hozzámennék magához, megérdemelném, hogy megvessen. Azt már nem!

PÁL. Nézze, Anci, én belebolondulok ebbe a dologba. Maga okos, maga jó — kérem, magyarázza meg nekem, mutasson utat, mely kivezet ebből a szörnyű összevisszaságból! Ha tudná, milyen boldogtalan vagyok!

ANCI. A hiúság sárkánya ül a maga szívéen, édes fiam, attól én nem szabadíthatom meg, nem vagyok Szent György lovag.

PÁL. Nekem tegnap óta az a kétségbeejtő és gyalázatos érzésem, mintha mindig lefelé zuhannék. Zuhánok a semmibe és kétségbeesetten kapkodok valami után, amiben megkapaszkodhatom. Én ma szörnyű dolgokat hallottam édesanyámtól — ami eddig szent és tiszta volt, mindabból semmi sem igaz!

ANCI *ijedten*. Hát elmondta az édesanyja?

PÁL. Elmondta és amit nem mondott, azt kitaláltam.

ANCI. Hát ez bizony erős dolog. Most persze gyűlöli az édesanyját?

PÁL. Gyűlölni? Hát lehet egy édesanyát gyűlölni?

ANCI. *Objektív érdeklődéssel.* Mindezek ellenére szereti? Talán tiszteli is?

PÁL. Igen, szeretem és tisztelem! Én nem a bírāja, hanem a fia vagyok.

ANCI. Hát ez különös. Én nem ismertem az édesanyámat, a születésemkor halt meg szegényke. Nekem mindez nagyon különös. Azt hiszem azonban, magateli van babonákkal. Csakhogy ez szép babona — ez az egy szép — ezért irígylem magát!

PÁL. Anci, nekem forró vágyam, hogy meg tudjam magát érteni és meg tudjak magának bocsátani.

ANCI. Már megint megbocsátani? Mondja, mi jogon ítélkezik az én multam fölött? Hát nem érti, hogy én ma már nem vagyok az, aki hajdan voltam? A gondolkodásom más, az álmaim mások, a véresejjeim is mások, — én nem vagyok felelős a régi Anciért. Vagy azért is felelősségre fog vonni, hogy a bölcsőben összetörtem a tejesüveget, vagy hogy az óvodában megharaptam a kis társamat?

PÁL. De nézze, Anci, — beszéljünk higgadtan — maga olyan jogokat követel, amelyek a férfit illetik. De be kell látnia, a természet maga is különbséget tesz a férfi és a női becsület között.

ANCI. Ilyen butaságot sohasem tett a természet! Ezt csak ráfogták azok a török basák, akik a háremüket olcsón akarták őriztetni. A természetet szerződtették eunuchnak.

PÁL. Hát nézze, például: ha a férfi kalandokra indul, annak semmi következménye a családra, az

asszony kalandozása azonban meghamisítja a fajt. Belátja ezt?

ANCI. A gyermekkel járó terheket és veszedelmeket a nő viseli, tehát az ő dolga, milyen fajból legyenek a gyermekei.

PÁL. Az Istenért, hogy mondhat ilyet? Ezt nem is gondolhatja komolyan?

ANCI. A legkomolyabban gondolom! Ha az asszony néger gyereket akar, az is az ő dolga!

PÁL *kétségbeesetten*. Hát ez az anarchia, a nihil! Ez mindennek a vége! Ezekután nincs se család, se hűség, se bizalom, se tisztesség, nincs semmi! Az én számomra ezek után csak egy megoldás van — igen, azt fogom tenni!

ANCI. A halál? Fiam, az nem old meg semmit!

PÁL. De befejez mindent.

ANCI *melegen*. Mit kíván hát, Pali? Én nem akarom, hogy maga boldogtalan legyen. Nem akarom, hogy ostobaságokat csináljon. Mondja meg, mi történjék, talán megtehetem.

PÁL. Semmit sem akarok. Csak nem gondolkodni többé és eltűnni az emberek szeme elől, ez minden vágyam. Isten áldja meg, Anci!

ANCI *kissé meghökken*. Nem várja meg édesanyját?

PÁL. Nem várom. Mért várnám?

ANCI. Hová megy innen?

PÁL. Nem tudom, akárhová, majd elválík. Ez nem fontos. *Indul*.

ANCI. Pali, akarok valamit mondani. Jöjjön ide, üljön szépen mellém.

PÁL *visszamegy, de nem ül le*.

ANCI. Nagyon különös ez a mi esetünk. Egy fiatal pár szereti egymást, mégsem tudnak egymásnak egyebet adni, mint vágyakozást és fájdalmat.

PÁL. Mért van így?

ANCI. A fecske és a denevér... Valamikor régen hallottam ezt, vagy talán álmodtam? — nem tudom. Az esti szürkületben találkoztak, a vadászaton megkésített fecske és a koránkelő denevér. Meglátták és megszerették egymást. A denevér a levegőőceán ragyogását szerette meg a fecskében, ez pedig a csillagos éj titkát a denevérben... *Hallgat.*

PÁL. No és tovább?

ANCI. Nincs tovább! Nem lehet tovább! Két idegen világ gyermekei — az éjjel és a nappal — nem lehet közülük egymáshoz, — nem értik meg egymás nyelvét. Pali, mi sem értjük meg egymás nyelvét.

PÁL. Ha így van, akkor én megtagadom és megátkozom ezt az egész cudar mindenséget!

ANCI *megfogja Pál kezét.* Találkozni mi nem tudunk, de álmodnunk talán lehet egymásról... Nem gondolja? *A szemébe néz.*

PÁL. Álmodni?

ANCI *a zavarával küszködik, de azután fojtott hangon szól.* Jöjjön velem Budapestre. A ma esti vonattal. Jöjjön föl egy hétre. A nagyváros olyan, mint az őserdő, ott ketten úgy eltűnünk, hogy senki a nyomunkra nem akad. Mindenütt másutt szem előtt volnánk...

PÁL. Budapestre! És mi lesz Budapesten?

ANCI. Istenem — hát semmit sem talál ki magától, mindent meg kell magyarázni? Azt is, ami nem bírja el a szót?

PÁL *megérti, hirtelen térdreeroskad előtte és átkapja a két karjával.* Anci!

ANCI *halkan és gyöngéden.* Maga most beteg utánam, majd alkalma lesz, hogy kigyógyuljon belőlem. Alkalma lesz, mondjuk — egy hétig!

PÁL *halkan.* És ha ennyi idő alatt nem gyógyulok meg?

ANCI. Mit lehet tudni, mi lesz azután? Talán meghosszabbítjuk a határidőt.

PÁL. A ma esti vonattal... De mi lesz édesmamával? Neki ne szóljak?

ANCI. Barátom, ha az ember kalandra indul, akkor nem kér engedélyt az édesmamától. Tudja, hol fogunk lakni? A Margitszigeten! Mért ne legyen egyszer jó dolgunk az életben?

PÁL. A szigeten? Persze — mért ne legyen egyszer jó dolgunk? Hát ez nagyszerű, ez gyönyörű! *Hirtelen elkomorodik.* De mondja csak — én ezt nem értem... A feleségem nem akar lenni...

ANCI. Nem, nem!

PÁL. A feleségem nem, de az... izé...

ANCI. Csak mondja ki bátran: a barátnője igen... És ezt nem tudja megérteni? A fecske és a denevér nem építhetnek közös fészket. A házasság vasketrecbe szorítana minket és mi megvéreznők és összetörnők egymást... A házasság nekünk nem okos, nem becsületes megoldás... Nekünk szabadoknak kell maradnunk! Ez az egyetlen tisztességes megoldás!

PÁL. Tisztességes! Azt mondja: tisztességes?! Látssa, ez az, amit sohasem fogok megérteni!

ANCI. Mert maga átöröklött rögeszmék mögé sáncolja magát. Lovagiasság — női erény...

Az élet nem tud hozzáférközni magához. Pedig kár ám elzárközni az élettől, az tud nagyon szép is lenni.

PÁL, *kijózanodva eltávolodik Ancitól.* De hiszen ez mind hiábavaló, ennek semmi értelme... Szégyellem magamat, halálosan szégyellem magamat, dehát az utazáshoz pénz is kell és nekem — nekem nincs.

ANCI. Arra ne legyen gondja. Mondtam van egy kis örökségem...

PÁL *ettől fogva végig hideg és büszke.* Anci! Mit hisz maga rólam? Csak nem gondolja, hogy a maga pénzén...? Ah, — ugyan kérem!

ANCI. Lássá, ez a maga baja, hogy nem a saját, hanem az édesapja fejével gondolkodik.

PÁL. Lehet, hogy igaza van. Az édesapám fejével. Mit tenne édesapa az én helyemben? Ha választania kell a boldogság és az önérzet, az élvezet és a becsület között? *Szünet.* Kedves Anci, én nem megyek magával Budapestre. Az ember nemcsak kenyérrel él és nemcsak csókkal... Biztos, hogy életem legszebb kalandját mulasztom el, de én nem megyek Budapestre. Egyenlőtlen lenne a kettőnk helyzete, a mérleg nagyon is a maga javára billenne. Hogyan jönnénk vissza a Margitszigetről? Maga mint erős egyéniség, akinek van bátorsága, hogy önmagát eltékozzolja. Én pedig mint a férfinem söpredéke, mint álarcos zsigoló, afféle selyempincs, melyet a hölgyek cukorral tömnek vagy megrugnak, amilyen a szeszélyük... Nem, Anci, ebből nem kérek!

ANCI. Mindig ezek a romantikus babonák!

PÁL. Babonák, de az apám hitt bennük, a nagyapám is, és nekem is hinnem kell bennük. Ezek a babonák adtak erőt, tartalmat és méltóságot az életünk-

nek. Ha most kivetném magamból, mi maradna meg belőlem? És ki volnék én akkor? Senki és semmi!

ANCI, *a padon ülő Pál mögött áll, átfogja a két karjával és a fülébe súg.* Te, hát sohasem fogsz megérteni? A természet szól hozzád, az élet, a szerelem! Hívlak és te nem hallod! A vérem szólít! Nem érzed? Hát *ez* nem több, nem erősebb, nem szentebb minden egyébnél?

PÁL *fölkel.* Sajnálom, nagyon megszoktam már, hogy úriembernek érezzem magamat.

ANCI. Biztos vagy benne, hogy nem fogod megbánni?

PÁL. Rettenetesen bánni fogom. Holnap éjjel már a párnámat fogom rágni dühömben, — de nem megyek magával a pesti őserdőbe!

ANCI. Akkor ez a válás órája. Nem fogjuk egymást többé látni. Örökre elválni annyi, mint meghalni. Mi most meghalunk egymás számára. *A szín mögött a közeledő motorkerékpár zúgása hallatszik.* Hallod? Egy perc múlva itt lesz a halál, a röhögő csontember és magával visz. Nem sajnálsz?

PÁL. Sajnállak és magamat is sajnálom. De segíteni nem lehet rajtunk!

ANCI, *közeledik hozzá.* De értsd meg, Pali. —

PÁL *egy lépést hátrál, hidegen és keményen:* Nem! —

DANI *belép, szemüveg van az orrán, vigyorog.* Itt vagyok, ragyogok. Menjünk?

ANCI *Pálhoz.* Menjünk?

PÁL *bólint a fejével.*

DANI. Palkó mester, üdv és gyöngyharmat!
Kézenfogja Ancit és úgy vezeti maga után.

Függöny.

HERCZEG FERENC
MŰVEINEK
GYŰJTEMÉNYES KIADÁSA

famentes, biblianyomó papíroson

80 MŰ, KB. 12.000 OLDALON

10 KÖTETBEN

ÚJ IDŐK IRODALMI INTÉZET R. T.
KIADÁSA

